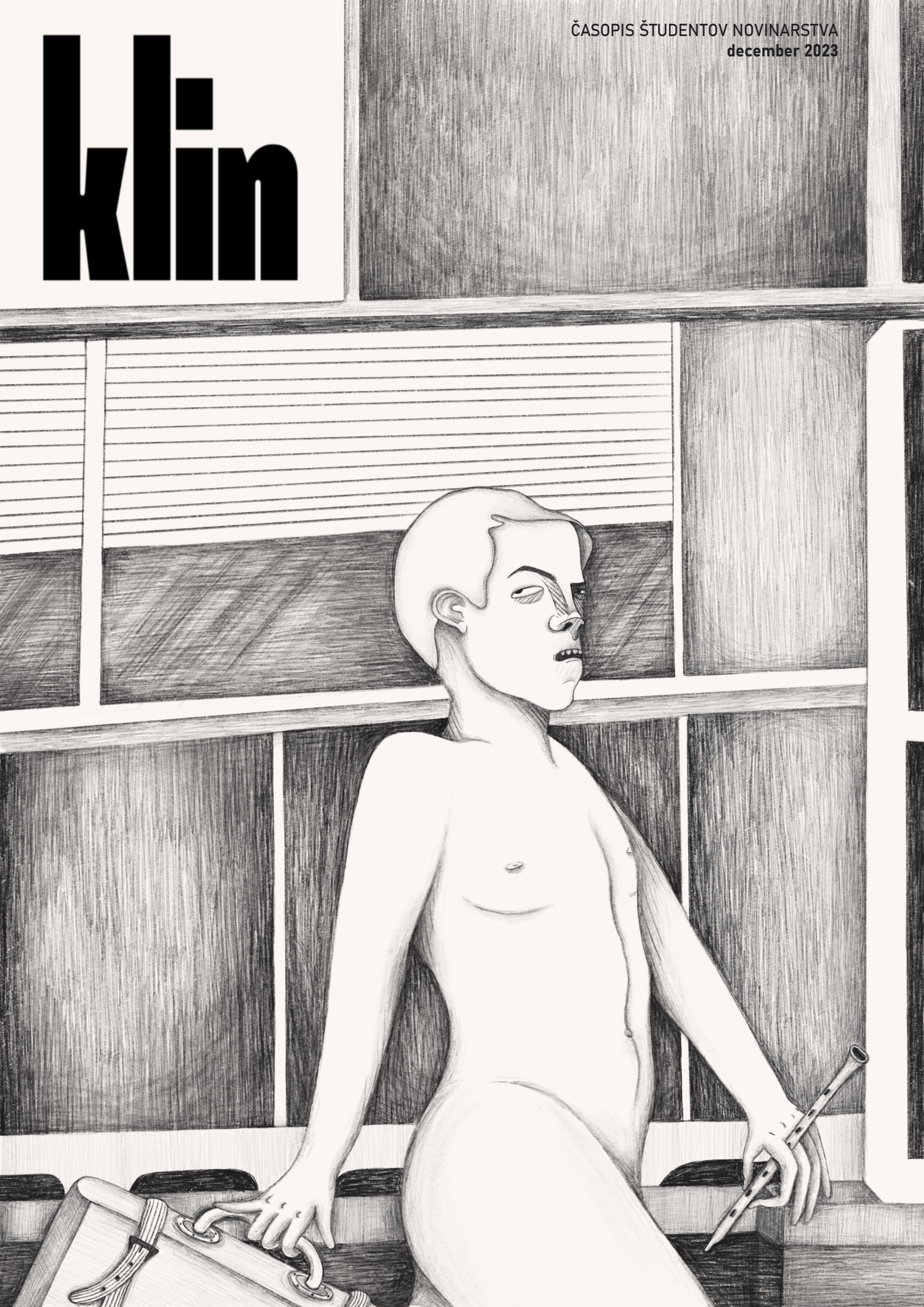

W. Klin

klin

december 2023

Odgovorna urednica

Tjaša Lorbek

Novinarke in novinarji

Neja Baša, Eneja Berlič, Neža Borkovič, Teodora Cvetkovič, Špela Fertin, Tjaša Lorbek, Rožle Oštir, Nina Rozman, Dunja Rutar, Urška Žižek

Lektorica

Zarja Roner

Oblikovalka

Tea Ritlop

Fotografinja

Sabina Zorman

Naslovnica

Melanie Habjanič

Naslov uredništva

Fakulteta za družbene vede - Klin,
Kardeljeva ploščad 5,
1000 Ljubljana

Elektronska pošta

fdvfejs@gmail.com

Facebook

KLIN - revija študentov novinarstva

Izdaja

Društvo študentov novinarstva, FEJS
Slovenija

Tisk

Partner Graf

Naklada

400

2 UVODNIK

Opomnik temačnejšim časom

3 RAZMERE NA RTV SLOVENIJA

»Boleče bo, trajalo bo – že predolgo traja«

6 INTERVJU Z ILINKO TODOROVSKI

»Želela bi si, da je naša prva izbira vedno RTV Slovenija«

9 ANKETA O STANJU, SPREMLJANJU IN DOŽIVLJANJU RTV SLOVENIJA

»Mislim, da se bo situacija sčasoma izboljšala, a bo za to potrebno nekaj časa«

10 SPREMEMBE PROGRAMSKO-PRODUKCIJSKEGA NAČRTA RTV SLOVENIJA

»Nismo verjeli, da se to lahko res zgodi«

12 ANKETA O POROČANJU O REFERENDUMU ZA JAVNO RTV

»Vsak vleče niti na svoj konec«

13 POROČILO Z OKROGLE MIZE RTV - KAJ ZDAJ?

»Gledalci so jasno povedali: Ne, to pa ni sprejemljivo, tega se pa ne gremo«

16 STAVKA NA RTV SLOVENIJA

Enotnost, ne črnina

17 PORTRET HELENE MILINKOVIČ

Ognjeni lasje in ognjevite besede, da nič, kar je pomembno, ne ostane neizrečeno

19 KOMENTAR O POLITIZACIJI RTV SLOVENIJA

(Re)politizacija namesto depolitizacije

20 KOMENTAR O PODRAŽITVI ŠTUDENTSKE HRANE

Tudi študenti želimo jesti zdravo

21 RECENZIJA FILMA GOLGETER

O minutah in bistvu

22 RECENZIJA FILMA BARBIE

Pirova zmaga feminizma

OPOMNIK TEMAČNEJŠIM ČASOM

Tjaša Lorbek

Ta uvodnik sem začela pisati že pred kar nekaj časa. Nadaljujem ga danes, 26. maja, ko je ustavno sodišče naposled umaknilo zadržanje zakona o RTV, izglasovanega na referendumu. Danes je dober dan, vrstijo se čestitke vseh vrst. Društvo novinarjev Slovenije je v odzivu zapisalo naslednje: »Upamo, da bo začetek delovanja novega sveta RTV Slovenija, v katerem ne bo predstavnikov političnih strank, dal veter v jadra drugačnemu, strokovnemu in kompetentnemu vodenju nacionalne RTV in to spiralo obrnil v pravo smer k profesionalnemu novinarstvu in kakovostnim vsebinam za bralce, poslušalce in gledalce.« Danes je dober dan, a dan, ki sledi več kot enoletni agoniji boja za javno RTV, ki je zgolj zato, ker se stvari končno obračajo na boljše, ne smemo pozabiti.

Številko smo začeli snovati, ko je bila novela zakona še v postopku zadržanja na ustavnem sodišču in ni nič kazalo na to, da bi sodniki kaj kmalu sprejeli odločitev. Enako se je zdelo tudi našim sogovornikom, njihovo sporočilo na koncu vsakega pogovora je bilo enako: naj se že odločijo. Navsezadnje bodo, kljub temu da je na Kolodvorsko ulico posvetilo dolgo pričakovano upanje, posledice tako za zaposlene kot gledalce in poslušalce vidne še nekaj časa.

V opomnik razmeram, ki se končujejo, in pravni državi, v kakršni nočemo več živeti – novinarji ali kdorkoli drug – smo se odločili, da obdržimo vse prispevke, ki so opisovali nevzdržne razmere na RTV, četudi so sedaj drugačne. Boljše. V nadaljevanju tako sledi uvodnik, napisan v veliko bolj temačnih razmerah za največjo slovensko novinarsko ustanovo kot sedaj, ko ga berete.

Razmere na javni radioteleviziji so tema, ki jo je pač treba obdelati. Četudi so nekateri večerna poročila na TV Slovenija že zdavnaj zamenjali za večerni informativni program katere od komercialnih televizij, to žal ne pomeni, da je vse v redu. Če ne vidimo drevesa pasti, to ne pomeni, da ni padlo. Pada že nekaj časa, zdaj je le sunkovito treščilo ob tla, vprašanje pa je, ali bo na njegovem mestu zraslo novo mladje ali pa bo nekdo gozd požgal in na pogorišču zgradil nekaj neprepoznavnega.

Prisposodbe na stran: da nekaj ni, kot bi moralo biti, vemo tudi tisti, ki smo bili, ko so sedanji voditelji TV Dnevnika ali oddaj na Radiu Slovenija s svojimi obrazi in glasovi že prodirali v domove Slovencev, šele v plenicah.

In od pleničk in kobacanja smo prišli do pomenljivih pogledov izpod obrvi na fakultetnih predavanjih, ki se vsake toliko neizogibno dotaknejo javne RTV. Do zmajevanja z glavo ob vprašanju »Pa bi šel delat na RTV?«. Ne zares. Ker če bi morala RTV veljati za institucijo, v kateri so (bili) novinarski standardi in javni interes nad vsem ostalim, se je danes s tem težko strinjati, vsaj gledajoč RTV kot celoto.

Močno zaledje novinarjev in drugih strokovnih delavcev, ki so bili znani po zglednem spoštovanju novinarskih standardov, je okrnjeno, skorajda neobstoječe. Tiste, ki so ostali, lahko večinoma vidimo na novinarskih konferencah Koordinacije novinarskih sindikatov – čeprav so za to pogosto kaznovani. Lahko bi bili tiho, a potem se nič ne bi spremenilo.

Seveda ostajajo izkušeni, kredibilni in predvsem profesionalni obrazi in glasovi, ki nas tu in tam še prepričajo, da si kdaj pa kdaj še ogledamo katero od informativnih oddaj na prvem programu. Druge dni lahko le nihamo med tem, da nas kateri od novih, ali tudi starih, obrazov ali produkcija in vsebina oddaje presenetijo s svojo (ne)profesionalnostjo ali (ne)verodostojno izbiro gostov in tematik.

Politika je bila zmeraj vpeta v RTV in ga skušala nadzorovati. A ne le, da ni bilo to nikoli tako zelo vidno, prav tako nikoli ni bilo tako uničujoče kot danes. Politizacija javnega medija je privedla do tega, da so ga ljudje preprosto nehali gledati, čeprav zanj plačujejo – za svojo ceno pač ne dobijo tega, kar bi morali, in ne tega, kar bi želeli. Raje bojkotirajo in pustijo, da se denar vlaga v prenose upokojenskih shodov ali visoke odpravnine za mehka odpuščanja delavcev, ki si jih vodstvo ne želi več na hiši, ker ne ustrezajo merilom RTV, kakršnega želijo ustvariti.

Pogovarjati se z vidnimi člani sindikata, ki stavka, ni vlilo novega upanja. Tisti, ki ne upajo več, so že odšli. Vsak pogovor z ostajajočimi je ne glede na sogovornika in ne glede na to, da vsi brez izjeme vedo, kaj je prav in kaj zahtevajo, zmeraj prevevala nota pesimizma. Lahko bi rekli brezupa, a to ne bi bilo res, saj je le še upanje, kolikor malo ga pač je, tisto, zaradi česar se stavgajoči RTV-jevci vsak dan znova borijo za to, da bo njihova hiša spet takšna, kot je bila včasih. Da bodo lahko nanjo spet ponosni.

» BOLEČE BO, TRAJALO BO - ŽE PREDOLGO TRAJA «

Tjaša Lorbek, Rožle Oštir, Urška Žižek

V zgodovini obstoja Radiotelevizije (RTV) Slovenija razmere v hiši niso bile nikoli tako slabe kot v zadnjih letih. Premeščanje, podrejanje in šikaniranje zaposlenih ter odvzem uredniške avtonomije so zaposlene, predvsem novinarje in urednike, postavili v negotov položaj, zaradi katerega je mnogo zaposlenih zapustilo RTV. Tisti, ki so ostali, se skoraj dve leti borijo za svoje pravice in obstanek javne RTV ter kljub stavkam niso prekinili s svojim delom. Ker je delo na televiziji ekipno, so se soočali tudi z izzivom, kako skupaj s tistimi, ki so bili bolj naklonjeni novemu vodstvu, zagotoviti kar se da kakovosten in politično nepristranski program ter ostati javni servis, kakršnega si slovenska javnost zasluži.

»Podobne razmere na RTV potekajo že nekaj let, niso pa se odražale na tako očitni in brezsraven način, kot se to dogaja danes,« je situacijo, v kateri so se znašli na RTV, opisal montažer **Dejan Koban**. Po njegovem mnenju je določena politična opcija zlorabila instrument moči za zasledovanje lastnih ciljev, kar se je pokazalo že na primeru STA. Ta se je z menjavo oblasti uspel postaviti (ali pa se vsaj postavlja) nazaj na noge, a boj se je sedaj premaknil na Kolodvorsko ulico. Ker uničevanje STA od zunaj ni uspelo, so se zasedanjem vodilnih položajev na RTV poslužili vnašanja razdora od znotraj.

Nezakonite rošade

V začetku leta 2021 je **Igorja Kadunca** na mestu generalnega direktorja RTV zamenjal **Andrej Grah Whatmough**. Njegovo imenovanje je bilo, kot se je kasneje tudi pravnomočno izkazalo, nezakonito. Grah Whatmough namreč ni imel več let vodstvenih izkušenj, ki jih je delovno mesto zahtevalo. Ko se je Kadunc pritožil na sodišče, ki je na drugi stopnji res potrdilo, da Grah Whatmough izkušenj nima, je ta odstopil in se ponovno prijavil, pogoj vodstvenih izkušenj pa je programski svet vmes izbrisal. Tako je bil prvo leto na čelu RTV nezakonito, po enem letu pa zakonito.

Grah Whatmough je nato razrešil direktorico Televizije Slovenija **Natalijo Gorščak**. To je storil med poletnimi počitnicami z nesklepčnostjo programskega sveta, ko je bilo na seji prisotnih manj kot 15 članov. Gorščak ni imela možnosti, da bi na svojo razrešitev kakorkoli ugovarjala. Njeno razrešitev je sodišče prav tako razglasilo za nezakonito, a je to storilo dva dni po uradnem poteku njenega mandata, zaradi česar je imela pravico do odškodnine, ne pa tudi do svoje funkcije – slednjo je do nedavnega opravljal nekdanji predsednik urada vlade za komuniciranje **Uroš Urbanija**.

Z garnituro novih vladajočih na RTV je vedno lažje prihajalo do še več menjav na pomembnih položajih.

Nezaupanje narašča

Med Gorščak in Urbanijo je mesto direktorja televizije začasno zasedal **Valentin Areh**, pod čigar taktirko je prišlo do neslavne spremembe programsko-produkcijskega načrta za leto 2021. V njem se je, kot so komentirali sogovorniki, brez legitimnih utemeljitev napovedalo ukinitve oddaj ali bistvene spremembe na TV Slovenija. Areh je med drugim poskušal uvesti nov dvourni pas na drugem programu, za katerega po besedah dolgoletne novinarke na TV Slovenija **Marte Razboršek** »absolutno ni imel novinarjev, ker nas je bilo že za preostalo premalo.« Ravno takrat je veliko razočaranih ljudi zapustilo RTV, mnogi kakovostni kadri so odšli h konkurenčnim medijskim hišam, ki so si, kot je dejala, »pomogle z našimi dobrimi novinarji, ki niso zdržali pod obupnimi razmerami.« S tem so, tako Razboršek, poslabšali situacijo na

so preostali novinarji dihali na škrge, hkrati pa so se odprla vrata novim, manj izkušenim kadrom.

Jeseni leta 2021 so protestno odstopili uredniki informativnega programa na čelu z odgovorno urednico **Manico Janežič Ambrožič**. Njeno mesto je kljub nasprotovanju dela novinarjev zasedla **Jadranka Rebrnik**. »Uredništvo je v začetku leta 2022 jasno glasovalo, koga hoče imeti za odgovornega urednika, in z več kot 80-odstotno podporo drugemu kandidatu dalo jasno nezaupnico Jadranki Rebrnik, ki je bila potem mimo volje programskega sveta in mimo volje uredništva imenovana na funkcijo. In od tod izhajajo vsi ti konflikti in nezaupanje in nenazadnje premeščanja določenih novinarjev, urednikov in voditeljev,« je o tem povedala predsednica stavekovega odbora novinarskih sindikatov na RTV **Helena Milinkovič**.

Ko vodstvu zaradi številčne premoči na vodilnih položajih ni bilo več treba skrivati svoje politične pripadnosti, so mnoge od napovedanih sprememb tudi uvedli. Sprejema novega programskega načrta ni bilo mogoče preprečiti, saj so svetniki, pripadniki desne politične opcije, ki predstavljajo večino sveta, po besedah sogovornikov »glasovali kot en mož«. Z napovedanimi ukinitvami oddaj in spremembami programa se je počasi, a vztrajno, ukinjal tudi RTV, kot smo ga doslej poznali. Vodstvo in dolgoletni izkušeni delavci so tako po strokovni kot politični plati stali na popolnoma različnih bregovih, kar je kmalu postalo jasno tudi gledalcem.

STA se je z menjavo oblasti uspel postaviti (ali pa se vsaj postavlja) nazaj na noge, a boj se je sedaj premaknil na Kolodvorsko ulico.

Novi kadri brez kilometrine

V preteklih dveh letih se je na RTV zgodilo veliko kadrovskih premestitev in novih zaposlitev. Kot je razložil Koban, je bil cilj vodstva ustvariti razmere, ki bodo zaposlene prisilile v zapuščenje delovnih mest, saj se ob tem pojavi legitimna zahteva po njihovi nadomestitvi, četudi z manj sposobnimi in manj izkušenimi novinarji in uredniki. »Zdaj so na uredniških mestih ljudje, ki ne upoštevajo novinarskega kodeksa in se ne držijo standardov novinarskega dela,« je nepričakovane zaposlitve komentirala tudi novinarka TV Slovenija in podpredsednica stavkovnega odbora **Maša Tomažin Hladen**.

Nadalje je razložila, da je novinar nekoč za to, da je postal voditelj denimo Odmevov, potreboval izkušnje, ideje in se moral dolgo truditi, danes pa ni več tako. »Nam se zdi to mogoče malo, ne bom rekla nepravilno, zdi se nam ponižujoče do poklica,« je razložila Tomažin Hladen. Sogovornikov ni motilo, da so njihovi mlajši kolegi dobili priložnosti, temveč, kot sta izpostavila tako Tomažin Hladen kot Koban, da za delo, ki ga opravljajo, niso imeli potrebne »kilometrine«. Kot primer tega je Tomažin Hladen navedla potek zaposlovanja voditeljev za Panoramo, katere avdicija ni imela nobenega pogoja, povezanega z izkušnjami v novinarskem poklicu, izkazati je bilo treba le interes za delo in na podlagi tega so zainteresirane nato tudi zaposlili. Nekatere so brez izkušenj zaposlili

»Zdaj so na uredniških mestih ljudje, ki ne upoštevajo novinarskega kodeksa in se ne držijo standardov novinarskega dela.«

na položaj z višjim plačnim razredom od nekaterih dolgoletnih novinarjev na hiši.

Četudi so bili nekateri novi kadri neizkušeni, to še ne pomeni, da niso dobro opravili svojega dela. Težava se je pojavila, če in ko so se bili bolj pripravljeni podrediti navodilom in idejam tedaj že jasno politično opredeljenega vodstva. »Zdi se, kot da so ljudje, ki so jih zaposlili, tukaj, da izpolnjujejo določeno agendo,« meni Tomažin Hladen. V nasprotju s tem pa na izkušene

»Ali imajo manj terminov za vodenje ali nekdo obračunava z njimi na Twitterju ali pa jih nabije Požar ...«

Kakšne posledice lahko ima upor nadrejenim v imenu spoštovanja novinarskih standardov in lastne profesionalne intuicije, so na lastni koži občutili **Saša Krajnc** in njegovi sodelavci. Krajnc je v TV Dnevniku 17. avgusta 2022 pred prispevkom, ki je bil odziv vodstva RTV Slovenija na uvodnik Mladine, v katerem je avtor kritičen do razmer na RTV, dejal, da gre za prispevek, objavljen po izrecnem navodilu urednice informativnega programa Jadranke Rebrnik. Urbanija se je na izjavo Krajncu odzval s komentarjem, da voditelj in urednica **Vesna Pfeiffer** nista bila kos pripravi oddaje, saj naj bi bila v hudi osebni stiski. Po mnenju Urbanije je šlo za hudo kršitev brez strokovne podlage, zato je po dogodku zahteval premestitev obeh. 23. avgusta se je v znak solidarnosti 38 zaposlenih v zaključni špici oddaje postavilo za

Krajncu in mu tako izrazilo podporo – ter zaradi tega dobilo opomine pred odpovedjo delovnega razmerja.

Zaradi nečesa, kar so sami dojemali kot solidarno gesto, so tako sankcionirani za dve leti. Opominov ne morejo izpodbijati niti se nanje pritožiti, zaradi njih pa lahko, kot je ponazorila Tomažin Hladen, »za vsako stvar 'odletiš'«. Trenja med vodstvom in stavkajočimi zaposlenimi po navedbah slednjih pogosto prerasčajo v šikaniranje, ki onemogoča kakovostno opravljanje dela. Mnogi so zato že odšli, tisti, ki so kljub težkim razmeram ostali, pa se v razdvojenih uredništvih počutijo demotivirane. »Vesna Pfeiffer je na primer jasno izrazila svoje mnenje, nato pa so jo degradirali na urednico jutranjih poročil, da mora ob petih zjutraj tipkati poročila in biti deklica za vse. Dela to, kar so tradicionalno počeli začetniki,« je opisal Koban.

O podobnem je pripovedovala tudi Tomažin Hladen: »Vedno so izredne razmere, veliko ljudi je na bolniški, veliko ljudi se psihično ne zmore več sestavljati, boriti, sodelovati v nekih debatah, kjer se krešjejo različna mnenja – ker ne zmorejo. In potem se jim zdi, da so šikanirani: ali imajo manj terminov za vodenje

Četudi so bili nekateri novi kadri neizkušeni, to še ne pomeni, da niso dobro opravili svojega dela. Težava se je pojavila, če in ko so se bili bolj pripravljeni podrediti navodilom in idejam tedaj že jasno politično opredeljenega vodstva.

ali nekdo obračunava z njimi na Twitterju ali pa jih nabije Požar, pač ne-kaj od tega. In to res ni v redu.«

Novo vodstvo ni odpustilo nikogar, a je za okrog 200 oziroma deset odstotkov zaposlenih uporabilo t. i. metodo mehkega odpuščanja: za predčasno upokožitev so jim obljubili deset odpravnin, čeprav jim po zakonu pripadajo le tri. Po besedah Milinkovič se večina ni upokožila zaradi denarja, ampak zato, ker niso več zmogli prenašati poniževanja. »Tukaj so profesionalno delali 30, 40 let in mislim, da si nihče ne zasluži tolikšnega ponižanja in razvrednotenja njihovega dela, kot se dogaja sedaj. In s temi ljudmi je odšlo tudi znanje,« je povedala in dodala, da je škoda, ki je tako nastala, nepopravljiva.

Urbanija se z očitki, da veliko zaposlenih zapušča informativni program, ni strinjal. Menil je, da je bila situacija na RTV bistveno boljše kot pred začetkom stavke, a priznal, da je potrebno postoriti še veliko stvari. Na očitke poseganja v uredniško svobodo in podrejanja novinarjev z grožnjami se je Urbanija odzval z izjavo: »Vesel bom konkretnih pripomb in argumentiranih kritik ob posameznih primerih, če do tega pride.« Nekatere kritike delovanja RTV, ki so prišle prav od trenutnega vodstva, so bile včasih na mestu, pa je priznala Razboršek. Rešiti bi se jih dalo na zelo preprost način, je menila, morda z odpiranjem kakšne nove teme, ki jo potem novinar profesionalno obdela. A po njenem mnenju v zadnjih dveh letih ni govora o tem, temveč gre za jasno razvidno politično agendo.

»Nihče si ne zasluži tolikšnega ponižanja in razvrednotenja njihovega dela, kot se dogaja sedaj. In s temi ljudmi je odšlo tudi znanje.«

»Če je eden izmed nas šibek, smo šibki vsi«

Vidnejšim predstavnikom stavkovnega odbora smo zastavili vprašanje, kakšno je vzdušje v takšnem delovnem okolju. Odgovori so bili podobni: ne najboljše. Komunicirati z vodstvom je po besedah sogovornikov izredno težko. »Glede na to, da novinarji sledimo resnici, iščemo argumente, imamo pa trenutno vodstvo, ki laže, se proti temu morda niti ne znamo boriti,« je povedala Milinković.

Tista borba, ki pa se je, uspešno ali neuspešno vendarle dogajala, pa je po mnenju Tomažin Hladen razlog za še slabše vzdušje v kolektivu. Takšno okolje je za nastajanje informativnih oddaj še posebej pogubno. Kot najpomembnejše je Milinković namreč izpostavila to, da je voditelj v studiu, ko oddaja teče v živo, varen, samozavesten in da za njim stoji cela ekipa. »Da na televiziji izide en izdelek, je potrebnih vsaj deset ljudi, in če je eden izmed nas šibek, smo šibki vsi,« je povedala. Kako pomemben je dober in enoten kolektiv, je bilo mogoče razbrati iz informativnega programa na TV Slovenija, v katerem je pogosto prišlo do vidnih napak zaradi izločanja bolj strokovnega in izkušenejšega kadra.

»Vedno so izredne razmere, veliko ljudi je na bolniški, veliko ljudi se psihično ne zmore več sestavljati, boriti, sodelovati v nekih debatah, kjer se krešjejo različna mnenja – ker ne zmorejo.«

Kljub temu pa, tako Razboršek, so sami poskušali zmeraj delati profesionalno, da je bilo tisto, kar so ustvarili, dobro. »Saj marsikaj je še vedno dobro narejeno, da ne bo prišlo do pomot.«

Politična vojna

Po mnenju Milinković so bili zaposleni na RTV kolateralna škoda vojne, ki je bila v resnici politična: »Javno RTV si od nekdaj želijo vse politične stranke nadzorovati na tak ali drugačen način, ker je pač tako močan medij.« Vrnitev situacije v stare ali pa vsaj boljše tirnice ne bo enostavna: »Hitro ne bo, boleče bo, trajalo bo – že predolgo traja. Najhuje pri vsem je ravno to, da je toliko psihičnih pritiskov.« Tudi Marta Razboršek je povedala, da so se v njenih skoraj 30 letih na RTV tudi prej pojavljale težave, a da je to, kar se je dogajalo pretekli dve leti, popolnoma drugače. »Politični pritiski od zunaj so sicer bili vedno prisotni, vendar ne v takšni meri. De-

jansko smo ugrabljeni s strani ene politične opcije.« Ker vodstvo ve, da se jim izteka čas za prevzem medijev in da je to njihov zadnji poskus, so tokrat toliko bolj agresivni, je razložila Milinković. A kljub temu je ostala optimistična: »Nihče še ni naredil tega, kar smo naredili mi – Madžarom ni uspelo, Poljakom ni uspelo, nam pa je uspelo,« se je spominjala referendumu o RTV.

Veliko razočaranih ljudi je zapustilo RTV, mnogi kakovostni kadri so odšli h konkurenčnim medijskim hišam, ki so si »pomogle z našimi dobrimi novinarji, ki niso zdržali pod obupnimi razmerami.«

Maša Tomažin Hladen je medtem poudarila, da je tudi vodstvo zaposlenim očitalo političnost, a da jim tega ni uspelo dokazati: »Mi smo poskušali sprožiti samo profesionalni spor. Kar hočemo, je profesionalni program.« Zaključila je, da so vsa druga nesoglasja in trenja iz preteklosti v boju za RTV pustili za seboj: »Izkazalo se je, da smo res ekipa in profesionalci, ki vemo, kako mora izgledati profesionalno delo novinarja. Tukaj smo se povezali, tukaj stojimo in smo. Isti, peščica ali nepeščica, je čisto vseeno. Pa ni nas le peščica, točno vemo, zakaj se ne predamo. In veliko nekih zadev iz preteklosti je treba ali pozabiti ali preseči, ker v vsakem kolektivu so trenja, ampak tukaj smo vse to presegle. To smo pustili za sabo in kmalu bo prišla točka nič.«

»Glede na to, da novinarji sledimo resnici, iščemo argumente, imamo pa trenutno vodstvo, ki laže, se proti temu morda niti ne znamo boriti.«

»ŽELELA BI SI, DA JE NAŠA PRVA IZBIRA RTV SLOVENIJA«

Neža Borkovič

Ko sodelavce Radiotelevizije Slovenija vprašam, kakšna je Ilinka Todorovski, jo opišejo kot neomajno, odločno, predano, pronicljivo in srčno kolegico. V začetku oktobra, v zelo nemirnem obdobju za naš javni servis, polnem kadrovskih menjav, sva se dobili v njeni pisarni, ki je naključni obiskovalec RTV gotovo ne bi našel. Skrita je med notranjim radijskim dvoriščem in RTV glasbeno založbo, ki je zelo odmaknjena od osrčja in studijskih delov radia in televizije. Pisarna je majhna, a polna navdiha, saj nekdanja varuhinja pravic gledalcev in poslušalcev zdaj znova študira. Nedavno se je vpisala v 2. letnik doktorskega študija zgodovine. V intervjuju tudi o prihodnosti in konkurenčnosti naše največje medijske hiše, osebnih poklicnih izzivih in posledicah javnega izpostavljanja na protestnih shodih.

Bo to opazno za gledalce in poslušalce RTV Slovenija?

Velik del javnosti RTV Slovenija žal še vedno dojema zgolj kot televizijski program, kar seveda ne bi moglo biti dlje od resnice. Ampak dejstvo je, da gledalci skozi kvaliteto informativnega programa na televiziji ugotavljajo, ali so se spremembe zgodile ali ne. Ker vemo, da so se v zadnjem obdobju zgodile zelo opazne deviacije v upravljanju in vodenju RTV Slovenija, bodo gledalci gotovo opazili spremembe, saj je šlo pred tem za razgradnjo programa, razgradnjo na prafaktorje, ki jih zlepa ne bomo sestavili nazaj. A s takšno finančno luknjo bodo spremembe manjše in počasnejše, kot bi si želeli. Trajalo bo leta, če ne desetletja, da znova vzpostavimo samo prvotno stanje, kaj šele, da bi se znašli ob boku uspešnih evropskih javnih medijskih hiš.

Ko ravno omenjate tuje javne radiotelevizije. V katerih vidikih so te boljše od nas? Kje ima RTV Slovenija še prostor za izboljšave?

Kakšni so bili vaši zadnji tedni v službi?

Bili so kar burni in gotovo bo tako vsaj do novega leta. Dogaja se namreč tranzicija, ki je dolga in ji še ni videti konca. Sama bi si želela, da bi bilo vse narejeno takoj, skoraj čez noč, a uveljavitev novega zakona, imenovanje novega sveta in vse, kar pride zraven, zahteva veliko časa in notranje debate. »Ali so določene programske spremembe upravičene? Bi bilo treba postopati še bolj radikalno? Če so že 'oni', naj podobno počne tudi nova garnitura?« Oktobra bi morala že več tednov teči resna razprava o tem, kakšen program in storitve bomo proizvajali v prihodnjem letu, tako pa se ves proces zamika.

Vsako leto se jeseni snuje programsko-produkcijski načrt, zato zdaj res ni primeren čas za zamik pri uvajanju sprememb.

Res je, programsko-produkcijski načrt je Biblija, Bela knjiga, skratka najpomembnejši dokument, na katerem temelji celoletno delo RTV Slovenija. Nanaša se na vse pore delovanja tega res orjaškega javnega medija. V enem dokumentu je zapisano vse, kar bo ta medij ustvarjal prihodnje leto, vse je tudi kadrovsko in finančno ovrednoteno. Pomembno pa je poudariti – hišna blagajna ni samo prazna, kot smo pričakovali. Leto bomo končali z 10 milijoni evri minusa. Program se žal dela na podlagi tega finančnega primanjkljaja.

Po kateremkoli ključu primerjaš, vidiš, da nekje zaostajaš. Medtem ko so se javni mediji po celotni Evropi ukvarjali s tem, kako pridobiti novo publiko in hkrati ohranjati staro, ter vpeljevali nove modele in tehnologije, se mi teh ključnih izzivov sploh še nisimo lotili, saj smo izgubili dve leti za politiziranje in korake nazaj.

Koliko korakov nazaj smo stopili v zadnjih dveh letih?

Veliko. Mislim, da smo gotovo nazadovali za več kot generacijo vodstva. Rabili bomo veliko časa za sanacijo, šele nato bomo lahko začeli loviti ostale. Ampak v teh finančnih okvirih si sploh ne znam predstavljati, kako bomo to počeli. Če ni stabilnih financ, ni najmodernejših tehnike in vedno capljaš za vsemi. Manj je možnosti, da si uspešen.

Ker vemo, da so se v zadnjem obdobju zgodile zelo opazne deviacije v upravljanju in vodenju RTV Slovenija, bodo gledalci gotovo opazili spremembe, saj je šlo pred tem za razgradnjo programa, razgradnjo na prafaktorje, ki jih zlepa ne bomo sestavili nazaj.

INTERVJU Z ILINKO TODOROVSKI, ČLANICO SVETA DELAVCEV RTV IN ČLANICO SVETA RTV TER NEKDANJO VARUHINJO PRAVIC GLEDALCEV IN POSLUŠALCEV

Ampak čisto konkretno, katero področje je tisto, na katerem bi moral naš medijski servis najbolj delati?

Zadnja leta je največje vprašanje, kako televizijske in radijske vsebine pripeljati v žep uporabnikov in jim predstaviti vse, kar ustvarjamo. Vsi nosimo v žepih naše televizijske in radijske sprejemnike v obliki telefonov. Želimo si, da bi uporabniki namesto na tujih platformah dokumentarne filme, podkaste ter druge izobraževalne in razvedrilne vsebine iskali na našem portalu. Zaostajamo tudi na drugih področjih – izpostavila bi denimo sfero preverjanja dejstev. S prihodom Donalda Trumpa je v Ameriki to preraslo v neslutene razsežnosti in mislim, da bi lahko tudi v Sloveniji in na našem servisu izkoristili vse dodatne možnosti preverjanja.

Predvsem pa izpostavljate, da ste pozabili na mlade odrasle.

Zanemarili smo jih, to je spregledana generacija. Ugotovili smo, da če želimo z otroškimi in mladinskim programom nagovoriti otroke teh ljudi, tega ne moremo več storiti prek njihovih staršev, saj ti medijske ponudbe sploh ne iščejo več na RTV, ampak moramo do njih pristopiti prek starih staršev. Ti svojim vnukom potem ponujajo izbor slovenskih risank. Iskati moramo torej druge strategije komuniciranja. Imamo pa srečo, da se kot majhna država z majhnim številom govorcev slovenščine še lahko sklicujemo na nacionalni pomen, na to, da moramo negovati slovenski zborni jezik. Če bodo komercialne televizije čez noč poniknile, bo tukaj vedno RTV kot zagotovilo, da bo slovenščina še naprej govorjena v etru in v vseh digitalnih oblikah.

Poznamo vas predvsem po vaši pretekli funkciji, bili ste varuhinja pravic gledalcev in poslušalcev, pa tudi kot novinarko in urednico na Televiziji Slovenija. Kaj počnete zdaj?

Trenutno sem najbolj angažirana v pripravi prenovljenih poklicnih meril in načel novinarske etike. Na RTV Slovenija namreč še vedno sledimo smernicam kodeksa, ki je nastal leta 2000, torej pred 23 leti. Srčno upam, da se bo na tem področju kaj premaknilo naprej. Moje delo je za splošno javnost najverjetneje povsem nezanimivo, za strokovno javnost in bodoče novinarje pa je to še kako pomembno.

Aktivni pa ste tudi kot članica Sveta delavcev RTV Slovenija (od oktobra 2022), po uveljavitvi novele Zakona o RTV pa tudi kot članica Sveta RTV Slovenija (od junija 2023), ki je organ soupravljanja in nadzora.

Res je, ob koncu svoje kariere sem nekako skoraj postala funkcionarka. (smeh) Si pa strašno želim nazaj v programski pogon. Ne bom rekla nujno v novinarstvo, ker mislim, da mora biti v tej profesiji prostor predvsem za mlajšo generacijo. Oni morajo prevzeti pobudo. Starejši lahko pridemo prav predvsem pri mentoriranju. Obstajajo življenjska obdobja, ko si bolj kreativen in inovativen, ko imaš širši pogled ter si več upaš. Starejši smo bolj konzervativni, ker že imamo izkušnje neuspehov in težav, pomislimo na vse, kar mlajši ne vzamejo v obzir. In to v novinarstvu ni vedno dobro, tam moraš biti drzen. Dobri in uporabni pa smo, ko gre za prenos znanj, razumevanja, kaj je javni medij, zakaj moramo biti ponosni, da ga imamo, zakaj bi ga morali izboljševati. Pomagamo lahko torej pri ozaveščanju in strateških odločitvah tega orjaškega medijsko-kulturnega servisa.

Kaj pa najbolj pogrešate iz vaših novinarskih časov?

Načrtovanje, tuhtanje, razmišljanje o dramaturgiji in o tem, kdo bi bil zanimiv sogovornik, kaj vprašati, v kakšnem vrstnem redu. To je zame res vznemirljivo. Morda še najmanj pogrešam terensko delo, ker sem se pač fizično upočasnila. Ampak včasih je bilo to kljub dežju, mrazu ali vročini silno zabavno, saj si med čakanjem na izjave spoznal veliko ljudi, ki so postali tvoji prijatelji. Med postopanjem smo izmenjevali izkušnje in znanja. Vsekakor pa najbolj pogrešam ta stres, ki je povezan z »deadlini«, pa kontrolo nad časom. Kot novinarka in urednica na televiziji sem lahko vse, kar sem imela v glavi, na nek način prenesla do ljudi.

Bi torej rekli, da še znate postavljati novinarska vprašanja?

Ja, po moje, ja. Upam, da še.

Potem pa ste prevzeli popolnoma drugačno vlogo, čakal vas je povsem nov profil službe. Leta 2017 ste za 5 let prevzeli funkcijo varuhinje pravic gledalcev in poslušalcev. Kaj je bil največji plus te službe?

Največji plus je bil, da sem do obisti spoznala sistem delovanja RTV Slovenija. Sprašujem se, zakaj ga nisem poznala že kot novinarka začetnica, saj menim, da to ne bi bilo samo primerno, ampak tudi nujno potrebno. Vsak novinar bi moral razumeti strukturo tega medijskega orjaka.

Najprej se sploh nisem izpostavljala, ker sem se kot varuhinja navadila, da ne izražam lastnih stališč, še posebej ko gre za RTV. Tudi na socialnih omrežjih sem bila v obdobju mandata zelo konzervativni uporabnik. Potem pa se je zgodila cela serija dogodkov, ko nisem mogla ostati tiho. Rekla sem si: »Kdo bo, če ne mi, ki nimamo več razloga, da bi molčali, bili taktični in bolj papeški od papeža.«

In ta medijski orjak se res dotika vseh področij življenja poslušalcev in gledalcev. Publika RTV Slovenija vsebine zares budno spremlja. Kot pravite, se jim ne izmuzne prav nobena napaka.

Res je, nobena ne ostane neopažena, občinstvo vidi in sliši vse. Če vsaka najmanjša stvar pride po uradnih kanalih do varuha, potem si lahko samo predstavljate, koliko napak ljudje še opazijo v ozadju, pa nam o njih sploh ne pišejo. Kar sem še opazila, je bila izjemna kritičnost publike, ko pride do ocenjevanja kakovosti programa. Gledalci in poslušalci točno vedo, da je z neko novinarsko vsebino nekaj narobe. Morda ne znajo točno povedati, kaj jih je zmotilo, ampak opazijo, da je vsebina pristranska, razumejo, da tema ni bila dovolj raziskana, vedo, da ni bila upovedana dovolj razumljivo. Ni jim všeč, ko se »naši« pogovarjajo samo z »našimi« in »njihovi« samo z »njihovimi«. Ko sem prejela pritožbo, je bila ta skoraj vedno upravičena.

Sprašujem se, kakšen je profil človeka, ki si vzame dovolj časa, da napiše uradno pritožbo varuhu pravic gledalcev in poslušalcev. Gre v večini za starejše visoko izobraženo občinstvo?

Gre za ljudi, ki jim je zelo mar za naš javni servis in jih je določena stvar iskreno zmotila. Nekatere sem seveda že poznala tudi po imenu in nato kaj kmalu ugotovila, da je Slovenija tudi dežela zelo osamljenih ljudi. Če imaš v današnjem digitalnem svetu ti možnost nekoga poklicati na telefon, mislim, da bo neizogibno nanj poklicalo določeno število ljudi, srečnih, da lahko samo z nekom govorijo.

Potem ste odgovorili na vsak telefonski klic, vsako elektronsko sporočilo?

Začela sem tako in to disciplino sem obdržala skoraj 5 let, ker se mi je zdelo, da je to vrlina. A mislim, da bi ob vnovičnem mandatu to spremenila, saj je to zame predstavljalo velik napor. Različni mediji po svetu imajo zelo različne pristope komuniciranja z občinstvom. Eni imajo klasične pritožbene organe, tam je seveda treba odgovoriti na vsako sporočilo. Če pa imaš ti organ samoregulacije, denimo kot je varuh na RTV Slovenija, je pa bolj smiselno, da iz vseh pritožb črpaš ideje za razmislek in to prek pravih vzvodov sporočiš ustvarjalcem, saj bomo le tako lahko obdržali publiko in verodostojnost.

Ko ste torej pritožbe obravnavali in jih sporočili pristojnim uredništvom, ste opazili spremembe? So se nasveti kasneje realizirali?

Če je le bilo možno sprejeti kakšne sistemske spremembe, sem uspeh velikokrat opazila. Veliko težje pa je bilo o spremembah govoriti po razpravah o kakovosti, nepristranskosti, spoštovanju žanrov in podobno.

So na vaš naslov kdaj priromale tudi kakšne pohvale?

Malo, zelo malo. Kar je po svoje tudi logično, ker varuh pač ni primeren naslov za pohvale. Ampak so izjemoma tudi te prišle, denimo za kakšno bolj kompleksno vsebino – izpostavljena je bila kakšna serija oddaj na Valu 202 ali pa kakšen izbor dokumentarcev oz. filmov. To imam v spominu.

Pred kratkim pa ste se znašli tudi v povsem drugi vlogi. Iskrene čestitke za izvolitev med člane Sveta delavcev.

Ja, hvala. To, da sem bila izbrana, je velika čast. Pomeni mi še toliko več, ker so me tja izvolili moji sodelavci. Z ostalimi člani v Svetu delavcev diskutiramo predvsem o položaju zaposlenih, o tem, ali smo delavci dovolj vključeni v razprave o spremembah, o kakovosti delovnega okolja in delovnih pogojih. Vedno znova ugotavljam, da za vse ni enako dobro poskrbljeno, da so eni bolj privilegirani kot drugi. Skrbimo torej za prav vse sodelavce – od Lendave do Kopra, tudi za dopisnike po svetu.

Prihajajo očitki, da ste bili za članico izbrani zgolj zato, ker ste se izpostavljali na protestnih akcijah. Se vam zdi to upravičena opazka?

Dejstvo je, da smo bili tisti, ki smo na protestih sodelovali, bolj vidni, sodelavci so nas prepoznali po imenu. Morda smo imeli tudi zato nekaj več možnosti za izvolitev kot nekdo, ki se ni izpostavljala na tak način, pa bi bil prav tako fantastičen delavski zaupnik.

Ali kdaj obžalujete, da ste se v preteklih dveh letih javno izpostavljali na shodih, protestih? Ste imeli kdaj dilemo?

Najprej se sploh nisem izpostavljala, ker sem se kot varuhinja navadila, da ne izražam lastnih stališč, še posebej ko gre za RTV. Tudi na socialnih omrežjih sem bila v obdobju mandata zelo konzervativni uporabnik. Potem pa se je zgodila cela serija dogodkov, ko nisem mogla ostati tiho. Rekla sem si: »Kdo bo, če ne mi, ki nimamo več razloga, da bi molčali, bili taktični in bolj papeški od papeža.« Zdelo se mi je, da enostavno ne morem stati ob strani, ko pa vidim ljudi, ki so obupani in jočejo. Čutila sem strašno frustracijo, ko sem slišala, da mojim kolegom pripisujejo, da so pripadniki nekih struj. Zdelo se mi je prav, da tudi kdo iz starejše generacije sodeluje v javnem razlaganju stanja.

Vam je bilo kdaj žal?

Ne, nikoli. Kje pa. To sploh ni debate.

Vas skrbi za prihodnost RTV Slovenija?

Veliko ljudi reče: »Eh, saj so že bile velikokrat krize.« Ampak takšne še ni bilo. Nimamo več nobenih zalog, nimamo denarja, ne živimo v državi, kjer bi imela vlada na zalogi dodatne rešitve. Javni servis, kot ga imamo zdaj, ni vzdržan.

Kakšen pa bo ta javni medij v prihajajočih letih? Kakšna je vaša najbolj optimistična napoved?

Ne vem. Na to vprašanje sploh ne morem odgovoriti. Želela bi si, da bi bil okretnejši, bolj prilagojen pričakovanjem publike, manj politiziran. In ko me sprašujete po najbolj optimistični napovedi – želim si, da bi bila čez pet let naša medijska hiša proizvajalka svežih in prodornih vsebin, da bi bila prva misel, ko si zaželiš relevantnih informacij. Če klikaš po odprtem spletu, te lahko ta klikajoča pot pripelje kamorkoli, na naših portalih pa bi naj zagotavljali preverjene in razumljive vsebine, narejene s strani kompetentnih ustvarjalcev, ki ponujajo strnjene, analitične in poglobljen pogled v družbeno stanje pri nas in po svetu. Želim si, da bi vsak v želji po zanimivem in zaupanju vrednem kliknil na RTV SLO portal. Da bi bil RTV vedno prva izbira.

»MISLIM, DA SE BO SITUACIJA SČASOMA IZBOLJŠALA, A BO ZA TO POTREBNO NEKAJ ČASA«

Eneja Berlič

Radiotelevizija (RTV) Slovenija že dlje časa bije bitko z raznovrstnimi spremembami v svojem delovanju in kadrovski postavitvi. Situacija še zdaj, po več kot dveh letih, ni popolnoma zaključena. Študentke in študente različnih smeri smo zato povprašali, kaj menijo o tem in kako so celotno situacijo doživljali sami. Zanimalo nas je predvsem, koliko Radiotelevizijo (RTV) Slovenija dejansko spremljajo, kdaj oz. če so opazili spremembe in kako menijo, da se bo situacija iztekla.

Spremembe sem začel opaziti pred približno dvema letoma med kovidom in takratnimi pritiski. Opazil sem, da je bilo veliko oddaj nepričakovano ukinjenih in tematsko preoblikovanih, kar se mi je zdelo zelo problematično, saj je RTV izgublja svoj prvotni namen. Menim, da se bo situacija zaradi tolikšne javne pozornosti, kot jo ima, razvila pozitivno.

Maja Muženič, študentka mednarodnih odnosov

Manca Debenc, študentka mednarodnih odnosov

RTV trenutno ne spremljam, sem ga pa več v času referendumov. Sedaj ne več toliko, razen, če berem aktualne novice o situaciji. Konkretno spremembo sem sama opazila, ko so ukinili oddajo Globus, kar mi je bilo zelo čudno, saj je oddaja pokrivala velik del mednarodnega področja. Poleg tega sem opazila, da so se na intervjujih začeli pojavljati meni osebno neprimerni gosti. Ne zagovarjam, da se na nacionalni televiziji ne bi smeli pojavljati predstavniki različnih političnih smeri, ampak se mi zdi, da so desni gostje prevladovali. Mislim, da je zelo težko predvideti konec situacije, saj je tu veliko faktorjev, ki bodo odločili o tem. Upam na najboljše v prid javni televiziji in ljudem, ki jim je namenjena. Menim, da se je v medijskem prostoru zelo povečalo pripisovanje politične pristranskosti.

Rok Ličen, študent dramske igre

RTV spremljam praktično že celo življenje, zadnjih 6 let bolj aktivno. Oddaje, ki jih spremljam, so Tednik, Studio City, Tarča, športni prenos in filmi tedna. Bolj kot televizijo spremljam radio, in sicer Val 202. Vsak dan tudi berem MMC.

RTV načeloma ne spremljam veliko, sem pa zadnjih nekaj mesecev spremljala celotno situacijo, tako da sem se o njej podučila preko drugih novinarskih portalov. Sama zato spremembe nisem takoj opazila, sem pa postala veliko bolj pozorna na celotno dogajanje, predvsem na televiziji. Mislim, da je celotna situacija v medijskem prostoru še dodatno povečala pritisk, a hkrati pokazala moč novinarov in novinark, ki imajo željo, da se stvari spremenijo na bolje. Sama mislim, da se bo situacija sčasoma izboljšala, a bo za to potrebno še nekaj časa.

Andraž Rešek, študent marketinga

RTV relativno veliko spremljam. Spremembe programa sem opazil pred volitvami aprila lani in so se mi zdele zelo očitne. Ukinili ali premaknili so določene oddaje, ki naj bi bile bolj »liberalne«, kar lahko sklepam, da je bila posledica političnih pritiskov. Upam in verjamem, da bo trenutna vlada rešila problem RTV in ga vrnila ljudem. V medijskem prostoru in na splošno so ljudje začeli biti bolj pozorni na pristranskost in privrženost določeni politični skupini. Zdi se mi, da se je začelo tudi večje opredeljevanje novinarjev in drugih bolj izpostavljenih ljudi v medijskem svetu, kar se mi zdi v redu.

»NISMO VERJELI, DA SE TO LAHKO RES ZGODI«

Špela Ferlin in Dunja Rutar

Avgusta leta 2021 je med slovensko javnostjo zakrožil dokument o možnih spremembah programske sheme RTV, ki je sprožil številne negativne odzive tako med novinarsko in medijsko stroko kot splošno javnostjo. Gledalce je najbolj presenetil načrt o ukinitvi oddaj, kot so Zvezdana, Studio City in Politično s Tanjo Gobec. Iz pisarne generalnega direktorja RTV Slovenija Andreja Graha Whatmougha so takrat pojasnili, da je bil objavljen dokument le interne narave in da o dejanski ukinitvi navedenih oddaj za zdaj ne razmišljajo. A kot smo lahko videli, so bile stvari drugačne.

Na oktobrski seji istega leta je vodstvo programski svet seznanilo s številnimi spremembami v načrtu programa TV Slovenija. Med njimi so bile ukinitve oddaj Politično s Tanjo Gobec, Moje mnenje in Zvezdana. Oddaje Tarča, Globus in Točka preloma pa naj bi bile po novem omejene na 19 minut. Zaradi številnih posegov v informativne oddaje je takrat odstopila odgovorna urednica TV Slovenija **Manica Janežič Ambrožič**. Po novih načrtih naj bi bil informativni program na prvem programu le v skrajšani obliki, na drugem pa bi uvedli poseben informativni program, posledica česar je bil tudi nastanek informativne oddaje Panorama, ki deluje vzporedno z osrednjim televizijskim Dnevnikom na TV Slovenija. Ob njeni ustanovitvi je vodstvo pojasnilo, da bodo teme v oddaji obravnavane podrobneje in da se bodo novinarji lotevali tem, ki ostajajo spregledane.

Dober mesec pred državnoborskimi volitvami 2022 pa se je vodstvo RTV odločilo, da s sporeda umakne tudi oddajo Studio City. S sporeda sta nekaj tednov kasneje za krajši čas izginili tudi oddaji Tednik in Tarča.

Ustvarjalci obeh oddaj so se na ukinitve odzvali na družbenih omrežjih, ustvarjalci Tednika pa so, ko se je oddaja vrnila na spored, pripravili posebno oddajo, v kateri so predstavili razmere na RTV s številnimi sogovorniki, ki so kot zaposleni v času sprememb doživljali pritiske.

Urednica oddaje Tarča **Erika Žnidaršič** je v elektronskem sporočilu zaprosila urednico informativnega programa **Jadranko Rebernik**, da preneha s posegi in pritiski na njihovo delo. Elektronsko sporočilo so zaposleni objavili tudi na svojih družbenih omrežjih, kjer so prejeli več spodbudnih komentarjev gledalcev.

Zdaj že nekdanjo odgovorno urednico TV Slovenija Janežič Ambrožič je posebej presenetila ukinitve oddaj Studio City in

Politično s Tanjo Gobec. »Mislim, da obe oddaji gledalci in tudi javna sfera v slovenski družbi pogrešajo. Studio City, oddaja z izjemno tradicijo v slovenskem javnem prostoru, in Politično s Tanjo Gobec, ki je ob nedeljah zvečer prinašala vsebinske razprave o najbolj relevantnih političnih dilemah, sta bili oddaji, ki sta sledili poslanstvu javne nacionalne televizije. Njuna ukinitve je programska škoda,« je zapisala.

Ker se z utemeljitvami za ukinitve ni strinjala, se je podala tudi v pravno bitko, saj ni želela, da bi z razlogi zavajali javnost in ji lagali.

Ukinitve oddaje Politično pa je bila največje presenečenje prav za njeno voditeljico **Tanjo Gobec**, ki je oddajo ustvarjala več let. Za ukinitve je izvedela, ko ji je takratna odgovorna urednica Janežič Ambrožič sporočila, da oddaje za prihodnje leto ni v programskem načrtu. »Ustvarjanje oddaje je bilo precej targetirano, saj so bile nedeljske oddaje vedno v živo. Vedno smo se osredotočili na vsebino celotnega tedna, od dela parlamenta do opozarjanja in poročanja medijev,« je pojasnila Gobec. Posebej ponosna je, da je gledalcem oddaja predstavljala vsebine na drugačen način, saj so v oddajo povabili relevantne sogovornike, ki so komentirali tedensko dogajanje. »V času kovida sem v Politično uvedla dileme, ki so se kazale širše. Opozarjala sem na neustavnost odlokov in izpostavila, zakaj so bili sporni,« je dejala in dodala, da so jo ob tem želeli zaustavi-

ti tudi s »slap« tožbami, ki pa jim ni podlegla. Najodmevnejša tožba, ki je bila deležna, se je zgodila po objavi oddaje, v kateri je postavljala vprašanja, ali so bili takratni kovidni ukrepi smiselni in ali so testi, ki so jih uporabljali v zdravstvenih domovih, zares učinkoviti. »Zaradi tožbe je bila ukinitve pričakovana. Vseeno sem vprašala, kakšni so bili razlogi. Odgovor tistih, ki so nas ukinitve, pa je bil, da ukinitve vse, kar je bilo pod tremi odstotki gledanosti, ter da je bila oddaja produkcijsko predraga,« je dogajanje opisala Gobec. Ker se z utemeljitvami za ukinitve ni strinjala, se je podala tudi v pravno bitko, saj ni želela, da bi z razlogi zavajali javnost in ji lagali. Pri tem je bila izjemno hvaležna odgovorni urednici in kolegom iz tiskanih medijev, ki so jo podprli.

Prepričana je, da sta voditelj oziroma novinar in oddaja pri ustvarjanju neločljivo povezana, kar lahko vidimo tudi pri ukinjanju oddaj. »Moti te vsebina, ki jo podaja novinar. Ali bi Tanjo Gobec ukinili, če bi vodila drugo oddajo? Če bi jo vodila tako, zagotovo,« je pritrdila. Tudi za kolega **Marcela Štefančiča** meni, da je bil kot voditelj absolutno moteč, saj je bila njegova vsebina kritična. Kljub temu pa Štefančiču ni verjela, ko ji je ob začetku ukinjanja oddaj dejal, da bodo »enkrat prišli tudi po njih«, saj je bil Studio City za razliko od ukinjenih oddaj še vedno v programskem načrtu. »Ne glede na to, koliko časa delam, kako dobro znam brati limonin tisk, nisem verjela, da se bo to zgodilo.«

»Moti te vsebina, ki jo podaja novinar. Ali bi Tanjo Gobec ukinili, če bi vodila drugo oddajo? Če bi jo vodila tako, zagotovo.«

Na presenečenje mnogih je oddaja, ki velja za eno bolj kritičnih do vsakokratne oblasti, ostala na sporedu. Po mnenju Gobec je bila Tarča »pretrd oreh«, da bi jo lahko ukinili, saj si vodstvo ni želelo protestiranja ljudi. Pri tem je po njenem mnenju vredno omeniti, da so ljudje za ohranitev oddaje Studio City zbrali kar 60 tisoč podpisov, ki pa niso spremenili ničesar.

Sama še danes pogosto dobiva odzive in vprašanja gledalcev, ki želijo dobiti informacije. Presenetilo jo je, da gledalci oddajo tako močno pogrešajo. Pre-

Opozorila je, da stanje v Sloveniji danes ni daleč od stanja na Madžarskem, kjer so se zapletli v poročanje lastnih medijev. Kljub temu da jo mnogi prepričujejo, da Slovenija nikoli ne bo Madžarska, je pri tem vseeno skeptična, saj je stanje na nacionalni televiziji zdaj zaskrbljujoče. Ljudje namreč ne vedo, katere informacije, ki jih slišijo v Dnevniku, so resnične in katere ne. »Ljudem moramo na široko odpreti oči, ne smemo jim lagati,« je pripomnila.

Čeprav se je ob ukinitvi oddaje uprla, se zanj ni spremenilo nič. »Lahko spim z majčko 'nikogaršnji hlapci', a sprememb ne bo,« je prepričana. Žalosti jo, da ljudje ne razumejo, da stavkati kot delavec RTV ni enostavno. »Svojega izdelka ne moremo prinesiti v režijo in ukazati, da ga predvajajo brez dovoljenja urednika in producentov,« je pojasnila. Prepričana je, da bi, ker so jim na referendumu ljudje name-

Čeprav se je ob ukinitvi oddaje uprla, se zanj ni spremenilo nič. »Lahko spim z majčko 'nikogaršnji hlapci', a sprememb ne bo,« je prepričana.

nili glasove, nekaj morali ukreniti, a kot novinar je spremembe težko doseči. Danes kljub vsem spotikanjem še vedno deluje kot novinarka na TV Slovenija ter pripravlja prispevke za osrednji Dnevnik in tedensko rubriko Utrip. »Zavezana sem k temu, da delam profesionalno, ne glede na to, kaj si mislim o nekom, ki je priletel na mesto urednika ali voditelja. Je pa neskončno težko, saj si kot del neke oddaje vključen z drugimi in kot mali delec sestavljaš celoto, v kateri nimaš nobenega vpliva.«

»Rekla sem: 'Marcel, nikdar po tebe'. Razumel je, da bodo, če so ukinili mene, ukinili še druge. Bilo je preveč, točno za določeno opcijo, točno za določeno stranko.«

Tudi nekdanja kolumnistka Studia City Nataša Briški je bila jasna: »Ukinitev legendarnega Studia City, oddaje z res dolgo zgodovino in tudi povsem spodobno gledanostjo, in to zato, ker voditelj in vsebina nista bila povšeči aktualnemu vodstvu RTV, je zločin brez primere na slovenski medijski sceni. Oddaja je imela svojo publiko, jasno vsebinsko politiko in voditelja, ki ji je dajal poseben pečat. To ne pomeni, da se je ne bi dalo izboljšati ali osvežiti, nasprotno, ob vseh proračunskih krčenjih v zadnjih letih, je bil čas za to. Izbris pa več pove o tistih, ki so ga zagrešili, kot o izbrisanih.«

pričana je, da je eden od razlogov tudi izbira gostov, ki jim nikoli ni dopustila sovražnega govora. Pri ustvarjanju se je trudila, da bi bila vsaka tema razumljiva vsem. »Ljudem moraš razložiti, da ni vseeno, kaj se zgodi z ustavnim sodiščem, saj morajo razumeti poanto, kaj sem želela s tem povedati,« je povedala in dodala, da informacije niso za elito, temveč za vse ljudi. »Je pa pri tem jasno, da nekdo razume več in nekdo manj, a vseeno mora vsak, ki je dolžan plačevati davke, vedeti, kaj se dogaja,« je dejala.

»Rekla sem: 'Marcel, nikdar po tebe'. Razumel je, da bodo, če so ukinili mene, ukinili še druge. Bilo je preveč, točno za določeno opcijo, točno za določeno stranko.«

»VSAK VLEČE NITI NA SVOJ KONEC«

Neja Baša

V preteklem letu smo se Slovenci na referendumu odločali o treh zakonih, med drugim o noveli Zakona o Radioteleviziji (RTV) Slovenija. Za sprejetje naštetih zakonov je bila večina volivcev, in sicer 62,83 odstotka. Po referendumu je bil marsikdo zadovoljen z izidom, a vsi gotovo ne. Mediji, ki so dolžni o takšnih dogodkih pravočasno obveščati ljudi, so to počeli na različne načine. Slovence na ljubljanskih ulicah smo vprašali, kaj si mislijo o poročanju RTV Slovenija pred referendumom. Zanimalo nas je predvsem, kako dobro so bili obveščeni in kaj menijo o stališču poročanja, ki ga je zavzel RTV Slovenija pred in med referendumom.

Sara Mezgec, študentka

Pred referendumom sem spremljala dogajanje in iskreno nisem vedela, kako glasovati. Tako tiskani kot tudi digitalni mediji niso dovolj obveščali, nisem dobila nobenih jasnih informacij. Pravzaprav niti na dan referenduma še nisem vedela, kaj obkrožiti na glasovnici. Najbolj me je zmotilo, da mediji dejansko niso podali podatkov o tem, kakšne bodo posledice, če glasujem za ali če glasujem proti. Veliko je bilo trenj med strankami in nasploh je vsaka stranka vlekla niti na svoj konec.

Šime, upokojenec

RTV sem spremljal pred referendumom, informacij je bilo dovolj, obveščali so nas z vseh strani. Trenutno RTV Slovenija ne spremljam več, nisem zadovoljen z odločitvami, ki so jih sprejeli. Vedel sem, kakšne bodo posledice glasovanja, a kar se zdaj dogaja, mi ni všeč. Referendum sem spremljal, bil sem 100-odstotno pri tem in informacije so bile pravočasno zagotovljene. Vsi mediji so dobro poročali, tudi vpleteni RTV, ki pa je sedaj korenito spremenjen.

Silvester, upokojenec

Iskreno sem razočaran. Pred referendumom je vladala takšna napetost, da sem ves čas premišljeval, ali je sploh vredno iti na referendum. Na koncu nisem šel. Mediji so objavljali in poročali, ampak na način, da so ustvarjali še več trenj, in prav zaradi takšnega medijskega poročanja nisem šel glasovat. Ravno neizčrpno poročanje medijev me je motilo. Preprosto nisem bil zadovoljen z RTV in ostalimi mediji. Eni vlečejo na eno stran, drugi na drugo, res nisem vedel, kaj je prav. Mediji so obveščali državljane, a vsak v svojo korist. Splošnega vodila, kaj bo prinesel glas za in kaj glas proti, ni bilo.

Nika Hartman, študentka

O tem referendumu se je zelo malo govorilo in medijsko poročalo. Niti mladi nismo točno vedeli, kaj se dogaja, kaj šele starejši. RTV je poročal na način, da je »za vse je kriva politična desnica, sami nismo ničesar storili«. Seveda ima vsaka zgodba dve plati, a RTV je predstavljal samo eno stališče. Videli so to možnost, saj je bilo takrat veliko trenj s politično desnico in so izkoristili priložnost, da zaščitijo sebe in politično desnico »okrivijo«. To govorim nepristransko, samo navajam dejstva, nisem pristaš politične desnice. V ozadju se gotovo skriva še kaj drugega kot to, kar so predstavljali v času pred referendumom.

Manca Remec, zaposlena

Vsekakor bi mediji morali malo bolj ozavestiti državljane o dogajanju. Sploh pri temah, kjer ljudje ne vedo, za kaj točno se gre, morda se tudi bojijo. Osveščati bi morali, mediji bi posameznikom morali ponuditi podatke in razlage, da ljudje razumejo, za kaj sploh glasujejo in kakšne bodo posledice. Raznih kampanj nisem spremljala.

Ivana, upokojenka

Poslušala sem medije, brala članke in spremljala dogajanje pred referendumom. S poročanjem RTV nisem bila zadovoljna in tudi sedaj nisem zadovoljna. Podatkov v medijih je bilo veliko, a ne vem, ali so bili dovolj koristni. Izid referenduma mi ne ugaja, prej je bilo boljše, a saj vemo, da se to prerekanje vleče že veliko časa. Želeli so zadevo urediti in prav je tako, a so vse z novim zakonom le poslabšali. Žalostno je, da je veliko talentiranih novinarjev odšlo z RTV Slovenija. Kar naenkrat so jih odpisali, kar je velika škoda.

»GLEDALCI SO JASNO POVEDALI: NE, TO PA NI SPREJEMLJIVO, TEGA SE PA NE GREMO«

Tjaša Lorbek

27. novembra ima novinar in televizijski voditelj TV Dnevnika na Televiziji Slovenija Saša Krajnc rojstni dan. In leta 2022 je dobil najlepše darilo: skoraj 63 odstotkov volivcev je na referendumu o RTV podprlo novelo zakona, ki naj bi končala nevzdržne razmere na javni radioteleviziji. Pa jih je zares? Ne (še).

Za okroglo mizo, ki jo je Društvo študentov novinarstva Fejs izvedlo decembra 2022, je Saša Krajnc povedal, da se neposredno po razglasitvi rezultatov referendumu ni spremenilo nič bistvenega. Zaposleni na RTV so morali namreč najprej počakati na uradne izide in pretek vseh pritožbenih rokov. Ustavnega zadržanja, ki je zadevo še podaljšalo, takrat še niso mogli predvideti. »Ljudje, pod katerimi smo prej doživljali teror, ostajajo in ga izvajajo še naprej,« je razkril študentom. Upal je, da se bodo prve spremembe na ekranu videle čim prej, a poudaril, da to ni odvisno od zaposlenih, ki morajo svoje delo početi še naprej – četudi to v preteklih dveh letih ni bilo lahko: »Kot pri vsaki stvari se človek znotraj takih razmer nauči živeti in delati. In zato smo tam, da delamo, da ljudem predstavimo, kar potrebujejo v dnevu, ko prižgejo televizijski ali radijski sprejemnik.«

Ni se začelo včeraj

Razmere na RTV niso začele postajati nevzdržne pred letom ali dvema, tedaj so delavci začeli zgolj glasneje opozarjati nanje. A težave so se potem samo kopičile, in ko so mislili, da stvari ne morejo iti več bolj narobe, so šle še bolj narobe, je dejal Krajnc.

Poleg »neposrečenih vodstvenih kadrov« Krajnc vzroke za težave na RTV, do katerih po njegovih besedah ni prišlo čez noč, vidi tudi v programskih odločitvah, s katerimi se izkušeni novinarji niso strinjali, a so vendarle ostale: »Tu vzamem krivdo tudi nase, ker sem del kolektiva in nismo glasno, še bolj glasno, rekli stop.« Podobno je povedala tudi Tatjana Pirc, radijska novinarka na RTV Slovenija: »Ni se začelo vse z dnevom X, ko je nastopila Janševa vlada, marsikaj se je dogajalo že prej. Ne samo leto ali dve, morda bi lahko naštevati tudi napačne korake v desetletjih, ko se je morda prehitro popuščalo, ko se ljudje niso zavedali lastne moči ali poslanstva, ki ga imamo.«

Boj za kredibilno RTV so zaposleni bili dlje, kot se javnost tega zaveda. Preden so dali gledalcem vedeti, da za nekaterimi novinarskimi izdelki ali profesionalnimi odločitvami nadrejenih ne morejo več stati, so na to že dolgo opozarjali interno, na uredniških sestankih. Točka preloma, »ko so se stvari začele strašno rušiti,« je bilo po Krajncovih besedah to, da so iz programa začeli izginjati za nacionalno televizijo pomembne oddaje in njihovi voditelji z ogromno izkušnjami in znanja, ki jim gledalci zaupajo.

»Ni se začelo vse z dnevom X, ko je nastopila Janševa vlada, marsikaj se je dogajalo že prej. Ne samo leto ali dve, morda bi lahko naštevati tudi napačne korake v desetletjih, ko se je morda prehitro popuščalo, ko se ljudje niso zavedali lastne moči ali poslanstva, ki ga imamo.«

Radio trdnejši kot televizija, a zato ne neustrašen

Na radiu so bile stvari nekoliko drugačne. Poslušalstvo je še naprej raslo, program pa ni bil pod tolikšnim uredniškim pritiskom kot televizijski.

Na radiu so po besedah Pirc ohranili strokoven program in niso doživljali enako grozljivih pritiskov kot njihovi kolegi na televiziji, a jim je situacija kljub temu lezla pod kožo: »Pri komu si občutil tudi strah in pri kakšnih odločitvah si zaznal, da te razmere vplivajo tudi na koga, ki odloča o radijskem programu.« A po njenem mnenju je radio vendarle veliko bolj trden in enako se zdi tudi Krajncu. Po njegovem mnenju so za to kriva tudi leta in leta razgradnje televizijskega programa, pripomoglo pa je tudi to, da je televizijski kolektiv večji ali pa morda bolj razdrobljen.

Pirc je sicer priznala, da so politični pritiski na televizijo vedno večji kot na radio – kar pa ne pomeni, da jih ni. »Vsakič me zbode, ko mi kdo reče, da pri vas na radiu je pa v redu, kot da smo rajski otok sredi te vojne vihre. To seveda ni res,« je bila jasna, rekoč, da so organi upravljanja in vodstvo na radiu enaki kot na televiziji. »Kar se je dogajalo njim, se je dogajalo tudi nam. In če je kdo v naši radijski sredini razmišljal 'Saj pome pa ne bodo prišli', ta virus zlahka preskoči ulico Komenskega.«

Upad kakovosti, ki so ga zaznali tudi gledalci

Tudi gledalci so opazili, da je radio svojo kakovost ohranilo, televizija pa ne. Tatjana Pirc je povedala, da se je sama kot gledalka prvič znašla v položaju, da ni vedela, kaj naj zvečer gleda. Po njenih izkušnjah je to zaznala tudi javnost, ko je na ekranu videla in slišala nenavadne oddaje, goste in vprašanja, kakršnim smo bili priča predvsem v času predreferendumske kampanje. Gledalci so, kot je povedal Krajnc, prepoznali, da so se nekateri temelji kakovosti tako zrušili, da je prevladal vtis, da RTV ni več nacionalna televizija in javni medij, ki so ga vajeni in ki si ga za 12,75 evrov na mesec tudi zaslužijo. »In vesel sem, da so to opazili. Strašno me je skrbelo, da se bodo prihoda enega in nato drugega voditelja ali prihoda čudnih gostov v studio pač sčasoma navadili. Zato sem tako hvaležen tega rezultata na referendumu. Gledalci so jasno povedali: Ne, to pa ni sprejemljivo, tega se pa ne gremo,« je komentiral situacijo v času pred referendumom.

Tudi Novinarsko častno razsodišče je obravnavalo več pritožb v zvezi z neupoštovanjem referendumskih pravil v soočenjih. Kot je razložila generalna sekretarka Društva novinarjev Slovenije Špela Stare, so ustvarjalci oddaj morda sicer uradno dali isto časa tako zagovornikom kot nasprotnikom referenduma, a so bila vprašanja pogosto motivirana v eno smer, prispevki so bili navijaški za eno stran in tako »odžirali čas drugi strani.«

Pri omembi predreferendumskih soočenj je Krajnc omenil še, da je bila v njih večina kolektiva še popljudana, nato pa morala naslednji dan kljub temu normalno delati in sodelovati z ljudmi, ki so jih pljuvali: »Potem si lahko predstavljate, kako fino je bilo vsak dan hoditi v službo. Veliko smo se prepirali, nič nismo dosegli, oddaje pred referendumom se zaradi tega niso prav nič spremenile.«

»RTV je postala žrtev miselnega koncepta evolucije razumevanja, da so mediji v Sloveniji levo pristranski in jih je treba uravnovežiti.«

Aktivisti ali le novinarji?

Delitev novinarjev na tiste za in proti referendumu pa je povzročala nemalo zadrege. Pri novinarjih, ki dnevno delajo v notranjepolitični redakciji, bi lahko bilo javno izražanje mnenja v tem primeru pripoznano kot konflikt interesov. Po besedah Stare se je, bolj kot je kampanja dobivala zagon, širil aktivistični duh delavcev RTV, s tem pa tudi dileme, ali kot aktivisti nastopajo v vlogi stroke ali politike. To za Pirc ni bila težava: »Nisem aktivistka. Sem novinarka, ki lahko pride tudi na oder povedat, kaj je na RTV narobe, in to isto povem tudi pred radijskim mikrofonom. Kakšna je razlika? Sem se na ta način postavila na kakšno stran, na katero se ne bi smela?« se je vprašala in poudarila: »Ravno politični novinar bi se moral najglasneje oglašati in povedati, da nekaj ni v redu; tukaj tišina ni prava smer. Mi nismo aktivisti, mi smo glasni novinarji.«

Novinarska struja po navedbah Stare še nikoli ni tako angažirano podprla določene medijske zakonodaje, kar pa po njenem mnenju stroki nalaga tudi veliko odgovornost, da izpolni svoje obljube in da to stori transparentno, saj sicer tvega popolno izgubo verodostojnosti.

Zakon, ki ni ekscesen – je pa slab

Kot je razložila Stare, je stanje, kakršnega smo na RTV opazovali v zadnjem času, omogočil zakon o medijih iz leta 2005. Strokovnjaki so bili že takrat na nogah in opozarjali, da lahko t. i. Grimsov zakon vodi v popolno politično podreditev RTV. »Različne vlade so nato različno korektno imenovalе člane programskega sveta, politične stranke so se bolj ali manj samoomejevale pri tem, da so na podlagi predlogov iz civilne družbe kljub vsemu v programski svet imenovalе ljudi, ki so bili kompetentni, neodvisni, ki so imeli neko znanje, da so lahko soupravljali ta naš javni RTV,« je pojasnila. Pri zadnji Janševi vladi pa se je, je nadaljevala, z izigravanjem sistema pozicije proti opoziciji zgodilo prav nasprotno in programski svet je postal politično povsem enoten.

A kot je opozorila Stare, je ta zakon sicer slab, ni pa evropsko neprimerljiv ali ekscesen, takšen postane v razmerah, ko ni politične kulture ter spoštovanja do novinarstva, ustvarjalcev programa in javne medijske institucije, rekoč: »RTV je postala žrtev miselnega koncepta evolucije razumevanja, da so mediji v Sloveniji levo pristranski in jih je treba uravnovežiti.«

»Strašno me je skrbelo, da se bodo gledalci prihoda enega in nato drugega voditelja ali prihoda čudnih gostov v studio pač sčasoma navadili. Zato sem tako hvaležen tega rezultata na referendumu. Gledalci so jasno povedali: Ne, to pa ni sprejemljivo, tega se pa ne gremo.«

»Postati moramo boljši«

Saša Krajnc je tudi po razglasitvi referenduma na jutranji sestanek prišel »nabrit«. »Nismo pomirjeni, znamo pa jasneje in glasneje artikulirati stvari, ki niso v redu, za katerimi ne moremo stati,« s čimer pa se strinja tudi Pirc: »Naučili smo se, da je treba dostojanstveno dvigniti glavo in povedati, da nekaj ni prav in vztrajati pri zahtevah. Ker tak medij, kot je bil, ne bo zadoščal – biti mora boljši.«

Na zaključno vprašanje, kaj si RTV zasluži, je Tatjana Pirc odgovorila, da najboljše. Da si javnost zasluži najboljše, verodostojno in zaupanja vredno RTV; da javnost ve, da program res ustvarjajo profesionalci. Strojne standarde je treba po njenem mnenju zopet dvigniti, da bo RTV v slovenski medijski krajini zgled za dobre prispevke, kakovostne novinarje in delovne razmere, v kakršnih slovenski novinar in medijski delavec lahko ustvarjata in morata ustvarjati.

Stare je misli zaključila s izjavo, da »javnost ne bo zadovoljna, če se bomo vrnili na tisto, s čimer smo začeli, ko se je ta katastrofa začela. To mora postati mnogo boljši RTV.«

ENOTNOST, NE ČRNINA

Tjaša Lorbec, Rožle Oštir, Nina Rozman

»Že od začetka smo rekli, da nočemo črnine na ekranu. Ne stavkamo niti proti gledalcem niti proti vladi, stavkamo proti našemu vodstvu.« Tako je začetke stavke na Radioteleviziji (RTV) Slovenija za Klin opisala novinarka in ena od vidnejših predstavnic stavke na RTV Slovenija Maša Tomažin Hladen. Stavkajoči želijo zgolj novinarsko in uredniško avtonomijo ter spoštovanje novinarskega kodeksa. Pogajanja brez kakršnegakoli vidnega napredka potekajo že od pomladi 2022, mnogo zaposlenih je hišo zaradi situacije, ki se je zdela brezizhodna, že zapustilo. Preostali bodo stavkali, dokler ne bo sklenjen stavkovni sporazum, ki ga bosta pripravljene sprejeti obe strani. Do takrat pa na javni radioteleviziji vsak dan bijejo novo bitko, kako delati v hiši, ki je iz dneva v dan manj podobna temu, kar je bila včasih.

Trenja so na javni radioteleviziji obstajala zmeraj. Od ustanove z več kot 2000 zaposlenimi je nemogoče pričakovati popolno složnost – in je tudi nikoli ni bilo. Nekateri pretekli konflikti so bili strokovni, te so novinarji in uredniki nekako sporazumno razrešili, drugi morda politični. Četudi se slednjih vedno ni dalo rešiti, pa se jih je običajno postavilo na stran v prid nepristranskim, kakovostnim in verodostojnim vsebinam. Takšne ponekod, najvidneje na informativnem programu Televizije Slovenija, niso že nekaj časa. Nesoglasja med delom zaposlenih in vodstvom o tem, kaj je oziroma bi morala biti javna radiotelevizija, so prevelika, česar pa mnogi zaposleni, nekateri od njih so na RTV že desetletja, niso pripravljene sprejeti. Koordinacija novinarskih sindikatov RTV Slovenija je zato vodstvu maja 2022 napovedala stavko.

Razlogov je bilo veliko: nezakonita imenovanja in politična kadrovanja, šikaniranje, upad kakovosti programa, lažne diskreditacije v javnosti, predvsem pa kršenje novinarske in uredniške avtonomije.

Ko niso več mogli biti tihi

Vsi razlogi so eskalirali in se udejanjili ob neslavni spremembi programsko-produkcijskega načrta za leto 2021, ki je brez strokovne podlage predvideval korenite spremembe programa in ukinitve mnogih paradnih oddaj Televizije Slovenija. proti spremembam podpisalo 134 ljudi.

A težava je bila, da so bili s pravnega vidika nemočni, saj tedaj na televiziji ni bilo delujočega sindikata, ker je razpadel, koordinacija novinarskih sindikatov pa je sicer obstajala, a ni delovala. »Vse, kar smo imeli v informativnem programu, je bil aktiv in zato smo se oblikovali v kolektiv. Ker imamo tudi kot uredništvo pravico, da sodelujemo in dajemo pripombe pri pripravi programskega načrta, a smo bili takrat iz tega izločeni, smo začeli s svojimi argumenti. Takrat smo spisali okrog 60 strani, zbirali smo tudi podpise podpore na RTV in v nekaj dneh smo jih nabrali več kot 300,« je prve korake koordinacije novinarskih sindikatov opisala njena predsednica Helena Milinković.

Vodstvo se z argumenti sindikata ni strinjalo in je še naprej zagovarjalo, da so bile oddaje, kot sta Studio City, Globus in Politično s Tanjo Gobec, premalo gledane, njihova produkcija pa predraga. »V nekem 'normalnem' RTV, ki sem ga jaz poznala, bi se o tem po hodnikih na veliko govorilo, ampak bi to požrli in bi se speljalo. Tukaj pa nismo bili tihi in tako se je vse sprožilo: da smo pozvali programski svet, naj premisli, ali res hoče to potrditi; da so to oddaje, ki so pomembne.

Takrat smo dobili ogromno podpore javnosti. In potem se je to samo valilo. Vmes se je vzpostavil sindikat in potem stavka,« pa je se je začetkov spomnila novinarka TV Slovenija in podpredsednica sindikata Maša Tomažin Hladen.

Glede na število novo pridruženih članov sindikata, ki niso zgolj iz novinarskih, temveč tudi iz vrst snemalcev, režije, tajnic, maskerk ter administrativnega in drugega osebja, je stavka zaradi svojega poslanstva na RTV pridobila veliko podporo. Eden od tistih, ki so

»Ker imamo tudi kot uredništvo pravico, da sodelujemo in dajemo pripombe pri pripravi programskega načrta, a smo bili takrat iz tega izločeni, smo začeli s svojimi argumenti. Takrat smo spisali okrog 60 strani, zbirali smo tudi podpise podpore na RTV in v nekaj dneh smo jih nabrali več kot 300.«

se pridružili, je montažer Dejan Koban: »Ko sem videl, kaj se dogaja s kolegicami in kolegi v informativnem programu, sem se odločil, da se včlanim v novinarski sindikat, ki zelo dobro zastopa novinarje, zatem pa sem se pridružil še stavki.«

»V nekem 'normalnem' RTV, ki sem ga jaz poznala, bi se o tem po hodnikih na veliko govorilo, ampak bi to požrli in bi se speljalo. Tukaj pa nismo bili tiho in tako se je vse sprožilo: da smo pozvali programski svet, naj premisli, ali res hoče to potrditi; da so to oddaje, ki so pomembne. Takrat smo dobili ogromno podpore javnosti. In potem se je to samo valilo.«

470 zaposlenih tako že več kot leto in pol stavka za obstoj kredibilne javne RTV. Zahtevajo novinarsko, uredniško in institucionalno avtonomijo, ki se po mnenju Tomažin Hladen ruši, krši in se je vodstvo ne drži; spoštovanje novinarskih standardov, umik škodljivih sklepov programskega sveta, dogovor o kadrovske politiki in dvig najnižjih plač, socialni dialog, plačano stavko, odstop v. d. generalnega direktorja **Andreja Graha Whatmougha**, odgovorne urednice informativnega programa **Jadranke Rebernik**, v. d. urednika MMC **Igorja Pirkoviča** in predsednika programskega sveta **Petra Gregorčiča**.

Začetki težav

To ni prva stavka delavcev RTV. Pred več kot desetletjem so se pogodbeni sodelavci združili v sekcijo pogodbenih novinarjev ter zahtevali odpravo prekarne delovnih pogojev, torej redno zaposlitev in pravično plačano delo. Takrat je bil informativni program celo prekinjen, na ekranu je bila črnina. Te v letih 2022 in 2023 na stavkovne dneve ni bilo nikoli. A tedaj je šlo za sistemski problem, katerega rešitev je bila veliko preprostejša kot zdaj: delavce zaposliti, kar je vodstvo tudi storilo. Za razliko od zdajšnjega vodstva je bilo stavkajočim takrat pripravljeno priti naproti in sprejeti kompromis. To se zdí pri trenutni stavki nepredstavljivo.

Od 13. maja 2022, ko so zaposleni napovedali stavko, je steklo več pogajanj in stavkovnih aktivnosti z namenom zaostrovanja stavke, kadar pogajanja niso bila uspešna.

Stavko vodi stavkovni odbor, ki daje tehnična navodila glede poteka stavke in določa vsebino televizijskega programa na dan stavke. Posebnost stavke medijskih delavcev je, da so ti ne glede na dogajanje znotraj medijske hiše dolžni opraviti svoje delo in informirati javnost o relevantnih dogodkih. Ob tem se lahko pojavi konflikt interesov med stavkajočimi, ki želijo z opuščanjem obveznosti vodstvo prisiliti v izpolnitev zahtev, in njihovo dolžnostjo obveščanja javnosti. »Novinarji so bili ves čas v precepu, proti komu in kdaj morajo stavkati; ali morajo javnosti zagotavljati osnovne informacije in kaj morajo vključiti v program, saj določene zahteve določa že zakonodaja sama,« je povedala Tomažin Hladen.

MMC je edini medijski kanal RTV, ki na stavkovni dan ni objavljaj prispevkov, razen tistih, ki so se navezovali na stavko. Ostale platforme si tega, kot pravi Tomažin Hladen, niso mogle privoščiti: »Radio ne sme imeti tišine, televizija ne more imeti črnine, mi nočemo imeti črnine.«

Igra mačke in miši

Stavkovne zahteve kljub več stavkovnim dnevom in 19 krogom pogajanj še niso izpolnjene. Po mnenju sogovornikov je glavni razlog nezainteresiranost vodstva. Njihovi pogajalci niso zavzeto sledili pogajanjem, zato niso vedeli, o čem so razpravljali na prejšnjih sestankih, niti tega, na kateri točki sploh so pogajanja. »Naši predstavniki so se na vsaka pogajanja resno pripravili, medtem ko z druge strani ni bilo vidnega interesa,« je pojasnila Tomažin Hladen. Vodstvo je tudi večkrat zamenjalo svoje pogajalce, zaradi česar je bilo pogajanja treba začeti vsakič znova. Stavkajoči so od začetka čakali na ponujeno roko vodstva, a kot je povedala Tomažin Hladen, se pogajanja zaradi pomanjkanja sodelovanja in zaupanja niso premaknila nikamor.

Stavkajoči so na stavkovne dneve sicer želeli objaviti svoje vsebine, a jim je vodstvo to prepovedalo.

Vodstvo ni želelo izpolniti niti najbolj osnovnih zahtev stavkajočih. Kot je opozorila Tomažin Hladen, se je vedno znova zgodilo, da je vodstvo prečrtalo najpomembnejše zahteve stavkovnega sporazuma, potrdilo pa zgolj tiste manj pomembne. »Vodstvo nam lahko v stavkovnem sporazumu ponudi kar koli, vendar ga mi ne bomo sprejeli, če se

Lani jeseni so se na shodu za javno RTV stavkajoči novinarji gledalcem celo opravičili za »tako amaterski Dnevnik, kot ga v zgodovini javne radiotelevizije niti na vaji še ni bilo.«

z njim ne strinjamo,« je dodala. Stavkajoči so se na predloge stavkovnega sporazuma vodstva večkrat konstruktivno odzvali s popravki, ki pa jih je vodstvo kasneje ponovno črtalo. Na vprašanje, ali bo tak način pogajanj trajal v nedogled, ni našla odgovora: »Dolžni smo se pogajati in se bomo pogajali, dokler stavkovni sporazum ne bo sklenjen.«

Po Kobanovem mnenju je bila učinkovitost stavke pogojena z manevri, ki so jih vodilni lahko izvajali z različnimi pravnimi in finančnimi sredstvi. Programski svet se je izkazal za osrednji in močan organ, ki ne želi odstopiti ne glede na vse zahteve: »Ne zanima jih vprašanje zakonitosti, ampak samo takojšnja učinkovitost in podprejanje.«

Izigravanje stavkajočih

Koban je montažer, ki v »hierarhiji« zaseda eno od nižjih mest. Zase je rekel, da je kot plankton v oceanu; vsi vedo, da obstaja, ampak ga nihče zares ne vidi. Zanj je to dober položaj, s katerega lahko »lajaš in ti nihče ne bo nič«, saj te dojemajo kot nepomembnega. Nasprotno so bili vidnejši predstavniki stavke zaradi svoje izpostavljenosti pogosto tarča šikaniranja.

Takšen primer, ki je najbolj neposredna posledica stavke, je opisala Milinković. Vodstvo jim ni upoštevalo opravljenega sindikalnega dela, čeprav bi to v skladu s pogodbo moralo storiti. To je predsednica sindikata pripisala poskusom izvajanja pritiska vodstva, ki se kaže tudi v sankcijah in grožnjah, ki so jih največkrat deležni prav tisti delavci, ki se bolj izpostavljajo in so vidni na posnetkih tiskovnih konferenc stavkovnih dni.

Tem se ni podaljšalo aneksov ali pa so se določenim skupinam ukinile že uveljavljene pogodbe, ki bi jih zaposleni morali prejeti za opravljeno delo. Najbolj zaskrbljujoče pa je po mnenju Milinković to, da je vodstvo dobilo dostop do seznama članov sindikata, čeprav gre za zaupne podatke: »Vodstvo ne bi smelo vedeti, kdo so naši člani, razen če nam gleda elektronsko pošto ali pa so ta podatek pridobili preko računovodske službe, ki vsak mesec obračunava članarino.«

»Ne zanima jih vprašanje zakonitosti, ampak samo takojšnja učinkovitost in podrejanje.«

Kolegialna podpora

Stavkajoče podpira Društvo novinarjev Slovenije (DNS), ki na svoji spletni strani omogoča prijavo napadov, s katerimi opozarja na pritiske na novinarje in tovrstna ravnanja obsoja. Prav tako je Društvo v podporo zaposlenim na RTV sodelovalo na več protestnih shodih in v predreferendumski kampanji, na kateri so se aktivno vključili kot organizatorji, ki so zastopali interese novinarjev. Organizirali so debate, javne razprave in akcije po terenu. »Tako kot je bila pri STA pomembna finančna pomoč, je pri stavki RTV pomembna mobilizacija javnosti, ki je vplivala na rezultat referendumov,« je povedala predsednica DNS **Petra Lesjak Tušek**.

Pri širjenju ozaveščanja in pomena stavke na RTV igrajo pomembno vlogo tudi drugi komercialni mediji, ki stavko posredno podpirajo s spremljanjem, poročanjem, objavami in opozarjanjem na to, kaj se dogaja na RTV. »Komerercialni mediji bi morali biti v temelju zainteresirani, da je javni servis močan, saj bodo s tem tudi sami boljši. V očeh komercialnih medijev javni servis ni konkurenca, ki bi se je hoteli znebiti z željo po pridobivanju večjega občinstva,« je izpostavila Lesjak Tušek in dodala, da predstavljajo komercialni mediji pomemben segment neprestanega obveščanja javnosti, da skrb za javni servis ne zastane.

Stavke niso imele izrazitega učinka na vodstvo RTV, so pa po drugi strani, kot je razložila Lesjak Tušek, uspele sensibilizirati javnost.

Gledalci so bili sposobni razbrati, da se v ozadju nekaj dogaja, saj se je to odražalo skozi medijske vsebine, katerih kakovost je padla. »Iz tedna v teden se sprašujemo, ali se lahko informativni program spusti še nižje,« je bila zaskrbljena.

»Zadovoljna sem, da na stavkovni dan nikakor nisem bila del tega, kar je bilo na ekranu.«

TV Dnevnik so na dan stavke ustvarjali tisti, ki se zanj niso odločili, kar se je po besedah sogovornikov in mnenju mnogih gledalcev poznalo tudi v informativnih oddajah tistega dne. »Zadovoljna sem, da na stavkovni dan nikakor nisem bila del tega, kar je bilo na ekranu,« je povedala Tomažin Hladen. Pojasnila

Dnevniku, ki so ga na TV Slovenija predvajali na enega od stavkovnih dni, povedala Helena Milinković.

Stavkajoči so na te dneve sicer želeli objaviti svoje vsebine, a jim je vodstvo to prepovedalo, je pojasnila Tomažin Hladen: »Trdili so, da stavkajoči nimamo pravice do objave svojih prispevkov in da lahko stavkamo tako, da smo v svojih pisarnah in ne delamo nič, kar smo razumeli kot cenzuro stavke.«

RTV je bil pogosto prikazan v negativni luči, na zaposlene so leteli očitki o tem, da jih je preveč in da nič ne delajo, preteklih

je, da morajo novinarji sicer svoje zadolžitve opraviti ne glede na to, ali se strinjajo z uredniško politiko ali če so njihovi prispevki postavljeni ob bok prispevkom, za katere menijo, da niso narejeni v skladu z novinarskimi standardi ali kodeksom. »Ti imaš noter svoj prispevek, za katerega si se učil, šel čez veliko pravil, navodil, standardov in si, ne glede na to, da si samostojno podpisan, del tega bloka, ki je narejen

»Ne zanima jih vprašanje zakonitosti, ampak samo takojšnja učinkovitost in podrejanje.«

neprofesionalno.« Lani jeseni so se na shodu za javno RTV stavkajoči novinarji gledalcem celo opravičili za »tako amaterski Dnevnik, kot ga v zgodovini javne radiotelevizije niti na vaji še ni bilo,« je o

»Že od začetka smo rekli, da nočemo črnine na ekranu. Ne stavkamo niti proti gledalcem niti proti vladi, stavkamo proti našemu vodstvu.«

nekaj let je rasel tudi odpor do plačevanja prispevka RTV. V zadnjih dveh letih je prišlo do preobrata, ki ga je po mnenju Tomažin Hladen jasno ilustriral referendumski izid. »Na RTV sem že dolgo, pa še nisem dobila tako pozitivnega odziva javnosti. To mi daje ogromno zagona.« Javnost se danes očitno zaveda pomena javnega servisa in zakaj je pomembno, da RTV obstane.

OGNJENI LASJE IN OGNJEVITE BESEDE, DA NIČ, KAR JE POMEMBNO, NE OSTANE NEIZREČENO

Tjaša Lorbek

Čeprav ji na novinarskih konferencah ob stavkovnih dnevih Radiotelevizije (RTV) Slovenija nikoli ne zmanjka besed, jo je težko pripraviti do tega, da bi povedala veliko o sebi. Helena Milinković v ospredje pogovora postavlja stavko, delo sindikata in krivice, ki se dogajajo zaposlenim. Kar pove, je zmeraj jasno, odločno in podprto z argumenti. Na vsak (po)govor je pripravljena, pri odgovorih na vprašanja nikoli ni potrebovala sekunde ali dveh, da bi zbrala misli ali se ustavila sredi stavka. Deluje ostra in nepopustljiva – ker je. Tudi najin pogovor o stavki in stanju na RTV zaključi z »ne bomo popustili«, nato pa se po sekundi premora sama pri sebi zasmee: »Zvenim malo jezna, ko začnem govoriti o tem?«

Veliko ljudem se morda zdi, da res. »**Helena Milinković** vedno pove, kar misli. Nič ne ovinkari, nima neke hude zavore, da bi se ji kdo v trenutku zasmilil, če mora nekaj povedati,« o njej pove njena prijateljica, sodelavka in podpredsednica stavkovnega odbora RTV **Maša Tomažin Hladen**.

S strani nasprotnikov stavke in referendumu je bilo tako o Milinković slišati razne očitke in diskreditacije. Pogosto je tarča šikaniranja in napadov, čeprav sama izpostavlja, da še zdaleč ni edina. »Javno se nas ves čas šikanira, napadi so se name konkretno zaostri, ampak novinarki smo deležne digitalnega nasilja in nadlegovanja že nekaj časa, saj posebej SDS stranka in njeni boti, t. i. tovarna sovraštva to zlorabljajo, da nas poskušajo diskreditirati.« Milinković in njene kolegice so deležne tudi različnih poimenskih groženj »samo zato, ker opravljajo svoje delo«. A kolikor grozovite so grožnje, niso glavni razlog, zakaj je Milinković previdna pri tem, kaj izreče in kako.

»Kaj kot vodja stavkovnega odbora in novinarskih sindikatov rečem, je očitno pomembno glede na to, da določena politična stranka in njeni mediji potem o tem razpravljajo,« meni Milinković, kar ponazori z dejstvom, da je na Twitter profilu predsednika programskega sveta še vedno pripeta njena izjava z lanske tribune v Mladinskem gledališču marca 2022. Na vse očitke, kritike in diskreditacije vendarle poskuša gledati neosebno, saj ne govori v svojem imenu, temveč v imenu 470 članov sindikata, ki jih zastopa. Kot pravi, se je izpostavila zgolj zaradi funkcije, ki jo opravlja, ne pa kot Helena Milinković osebno: »Mislim, da je ti dve stvari treba ločevati.« Tomažin Hladen je prepričana, da je ostrina Helene Milinković, ki se kaže v medijih, pogosto zlorabljena, da gre za nastop. Da je drugače »super človek. Topla, prijazna. Ima občutek, da mora poskrbeti za vse.«

Prav skrb za soljudi pojasni, zakaj je pri svojem delu, ko to zaveda javno nastopanje, še posebej oprezna: »Seveda sem pri raznih javnih nastopih previdna, ker se ne kaznuje mene kot predsednico ali sindikalno zaupnico, ker naj bi imela pri svojem delu zaščito, ampak se potem posredno kaznuje ostale.«

A previdnost ne pomeni, da se v kateremkoli trenutku ne bo zavzela in borila za to, kar je prav. Delo vodje stavkovnega odbora je težko, prav tako je »izjemno težko« komuniciranje, saj, kot pravi, »novinarji sledimo resnici, iščemo argumente, imamo pa vodstvo, ki laže in proti temu se morda niti ne znamo boriti.« A stavkovni odbor z Milinković na čelu se vendarle trudi, dela pa ni malo. Milinković je zaradi obsežnosti dela zaprosila tudi, da bi sindikalno delo za polovični delovni čas lahko opravljala profesionalno, a so ji prošnjo zavrnili. Vse dejavnosti, povezane s stavko, tako opravlja v prostem času, ki ga je poleg aktivnega dela na RTV že tako ali tako malo. Z njo smo se pogovarjali le dan po tem, ko je prišla s službene poti iz Turčije.

»Zdi se mi pomembno, da smo ves čas med ljudmi, tudi na terenih grem vedno med ljudi in ne med politike. Ker politika vedno obljublja in deluje povsod enako, medtem ko ljudje te politike živijo, in kako se te politike odražajo v realnem svetu, pač vidimo edino na terenu in med ljudmi.« Poudarja pa, da je za to potreben čas, ključna pa specializacija:

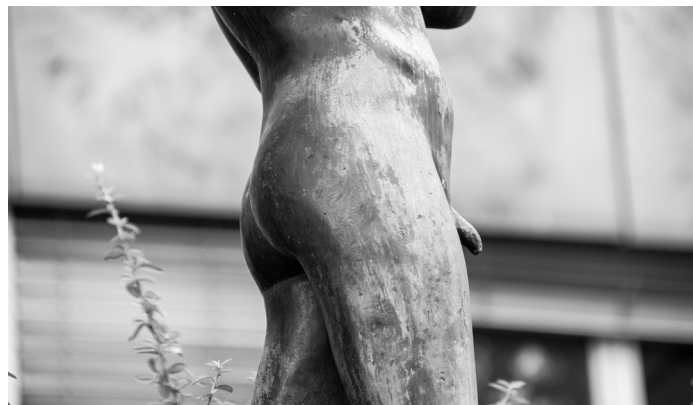
»Vsak novinar, ki je specializiran in dolgo let spremlja neko področje, je lahko potem tudi samozavesten in kredibilen. Mogoče meni tudi javnost zaradi tega zaupa, ker me slišijo vsa ta leta poročati o istih temah.« »Vsa ta leta« v primeru Milinković pomeni več kot dve desetletji. Letos bo minilo 24 let, odkar je kot mlajša dežurna začela delati v zunanjepolitični redakciji v desku informativnega programa RTV, katerega članica je še danes. Tja jo je leta 1999 pripeljala novinarka **Polona Frelih**, pove sodelavka in kolegica Milinković **Marta Razboršek**, ki jo je tedaj tudi prvič spoznala. Po besedah Razboršek sta bili Milinković in Frelih takrat prijateljici in cimri, obe tudi debaterki. »Ta debatni del se ji pozna do dandanes, rada debatira,« pojasni Razboršek. Toda ali to, da rada debatira, pomeni tudi, da dobro sprejema mnenja drugih? Včasih ja, včasih ne, se pošali.

Razboršek, ki ji je bila tedaj neposredno nadrejena, je dejala, da je bila Helena ena od tistih, ki so pokazali zanimanje in sposobnost za opravljanje tega dela. Navsezadnje je Milinković angažiranost za novinarsko delo pokazala že tekom študija: »Že v drugem letniku študija sem se odločila, da si moram najti delo v kakšnem mediju, da preizkusim, ali sem sploh za ta poklic, ali imam neko idealistično predstavo o tem, kaj naj bi bilo novinarstvo.«

Razlogi, zakaj se je podala v novinarstvo in zunanjo politiko, pa so kljub njenemu prizemljenemu pogledu na svet do danes ostali idealistični: »Od nekdaj me je zanimalo mednarodno pravo, recimo da sem vendarle verjela v pravo, kar pomeni tudi pravičnost.« Iz mednarodnih odnosov je specializirala, ker »me zanima svet, ker mislim, da izkušnje nekeje druge lahko apliciramo tudi pri nas: nekaj, kar se je zgodilo včeraj, se lahko danes ali jutri zgodi tukaj. Ne moremo se osredotočati na svojo malo lokalno vas, ampak je treba pogledati čez planke in nenazadnje nas tudi poznavanje sveta bogati in tudi vzgaja toleranco.«

Svet in dogajanje v njem pozna zelo dobro: »Je zelo široka. Je ena tistih ljudi, ki se pogloblja v zadeve in jih ves čas spremlja, široko informirana in izobražena kot novinarka. Absolutno je novinarka komentatorka,« o njej pove Razboršek in doda, da je sila tudi na terenu in da je, kar se profesionalizma tiče, Helena Milinković na hiši naredila ogromno.

Zase pravi, da ima dve profesionalni specializaciji: Afriko in človekove pravice. Afrika je področje, ki ga je najprej začela podrobneje spremljati. »Vedno me zanimajo teme, ki niso toliko v ospredju, ampak so nekeje v ozadju,« pojasnjuje svoje zanimanje. Tematik tudi tam, kljub temu da jih splošna javnost ne pozna preveč dobro, ne zmanjka: »Če si človek, ki opazuje svet okrog sebe, če poslušáš druge in jim prisluhneš, potem zgodbe pridejo k tebi,« pravi. Poleg tega od začetka kariere poroča tudi o begunski problematiki, pravicah žensk po svetu, stanju medijev in novinarstvu – človekovih pravicah. Te so njena specializacija, po besedah Tomažin Hladen pa je čut za človekove pravice, ki ga poseduje njena kolegica, tudi razlog, zakaj je primerna za bojevanje za pravice novinarjev na RTV. A zdajšnji boj ni njen prvi. Pred približno 15 leti se je kot honorarna delavka z več sto sodelavci na RTV, ki so bili v enakem položaju, združila v sekcijo pogodbenih novinarjev. Ta se je več let z vodstvom pogajala za to, da bi izbojevala svoje pravice, kar ji je tudi uspelo. Tako kot tedaj tudi za čas tokratne stavke življenje Milinković ni

bilo enostavno: ostre so razmere, ostra je situacija, pojasni Tomažin Hladen. »Šef sindikata ne more biti nežen, težko je,« še pove, a da je Helena Milinković prava za to, kar je. Je kolegialna, a vedno tudi ne more biti: »Mi nismo neprestano prijazni en do drugega, si pač povemo,« razloži Tomažin Hladen. »So pa načini, kako nekaj poveš, drugačni. Zanjemo vemo, da bo tako, za nekoga drugega vemo, da bo stvar zapakiral v 600 vatic in na koncu povedal isto, le da se boš ti na koncu malo boljše počutil, ker te ni neposredno soočil z realnostjo. Ona pa to naredi, ker zakaj ne bi. Ker je z obema nogama na tleh.«

Da na svet gleda zelo pragmatično, je jasno tudi, ko priporoča o svojih načrtih za prihodnost, »ker pokojnin za naše generacije ne bo in bomo morali do smrti delati.« Ker je bila tako dolgo honorarka, je, ko se je začela velika finančna kriza 2008 in se je že nakazovalo, kakšna prihodnost čaka medije in novinarstvo, začela razmišljati, od česa bo živela v prihodnosti: čebelarstva. Helena je čebelarica, nam v smehu pojasni Tomažin Hladen. »Takat pa se razneži.«

Čebelar je sicer njen oče, zato se je Milinković odločila, da se bo v čebelarstvu preizkusila tudi sama: »Opravila sem začetni čebelarski tečaj, kupila svoj čebeljak in prikolico, malo se učim in to vidim kot svoj pokojninski steber.« A ne le to, v čebelarstvu vidi tudi svojevrsten odih od sicer napornega življenjskega sloga novinarke: »Čebelarstvu pravijo poezija kmetovanja. Mi delamo z ljudmi in to je precej izčrpavajoče, zato se potem usmerjamo k naravi, ker narava je tista, ki nas potem regenerira. Naš čebelji svet je super svet za ljudi, ki iščemo popolnost: tam je popolnost, tam je red, tam se točno ve, kdo kaj dela.« In četudi človeškega sveta nihče ne more napraviti popolnega, je Helena Milinković s svojo vlogo v boju za javno RTV vendarle poskrbela, da je malce bolj tak, kot mora biti.

(RE)POLITIZACIJA NAMESTO DEPOLITIZACIJE

Rožle Oštir

Z željo po depolitizaciji Radiotelevizije (RTV) Slovenija je državni zbor junija lani sprejel novelo zakona o RTV, s katero je ukinil trenutni mandat članov programskega sveta in uprave ter pristojnost imenovanja teh prenesel na nevladne organizacije. Jeseni je vlada predlagala še depolitizacijo sodstva, ki bi se je lotila na enak način kot pri RTV, tj. s prenosom imenovanja sodnikov z državnega zbora na sodni svet in predsednika republike. Ko razpravljamo o depolitizaciji, pogosto govorimo o umiku politike oz. bolj točno politikov iz izbranih institucij, kar pa samo po sebi ne pomeni nujno njihovega boljšega delovanja.

Da politika oz. njeno vmešavanje v institucije ni vedno vzrok za njihovo neučinkovito ali nestrokovno delovanje, je v Delu opozoril ustavni pravnik **Anže Erbežnik**, ki je bil v svojem komentarju zadržan do spremembe imenovanja ustavnih sodnikov. Na primeru Italije in Hrvaške, kjer sodnike imenuje sodni svet sam, je Erbežnik opozoril na politizacijo, ki ne izvira nujno s strani organov, ki tradicionalno veljajo za politične. Da odmik politike iz sodstva ne vpliva na korupcijo, dokazujejo tudi podatki organizacije World Justice Project, ki je na lestvici korupcije v civilnem pravosodju leta 2022 Italijo uvrstila na 53. mesto, Hrvaško na 55. in Slovenijo na 33. mesto, čeprav bi v skladu z našo politično logiko moralo biti obratno.

Da Slovenci depolitizacijo dojemamo kot rešitev za slabo delovanje institucij, je kriva predvsem nizka raven politične kulture. Ta se odraža že v politični participaciji in distanciranju od politike, saj ta v naših očeh velja za nekaj slabega, pokvarjenega. Njene predstavnike pogosto dojemamo kot oportuniste, nevredne zaupanja, ki zasledujejo le svoje ali strankarske interese. Politika je v očeh slovenske javnosti neposredno vezana na politike, kar pomeni, da institucije, znotraj katerih sodeluje politika, avtomatsko uživajo manj zaupanja, čeprav delujejo strokovno.

Primer ene takšnih institucij je RTV, ki je kljub politično imenovanim kadrom, ki jih je na predlog političnih strank imenoval državni zbor, do predlani delovala relativno uspešno in strokovno v skladu s profesionalnimi novinarskimi standardi. Odmik od teh je bilo mogoče opaziti šele pred dvema letoma, ko je takratna vlada **Janeza Janše** (z željo po promociji strankarskih vrednot in utišanju kritike nasprotnikov) začela prevzemati javne medije. Upad novinarskih standardov je bil najbolj očiten na finalnem predvolilnem soočenju parlamentarnih volitev, ki so ga gosti zaradi slabega vodenja predčasno zapustili. Sporna so bila tudi soočenja o noveli zakona o RTV, v katerih voditeljica ni skrivala svoje nenaklonjenosti noveli. Mnoge gledalce je presenetil novinar Nove24TV, ki je čez noč postal voditelj Odmevov.

Pred prevzemom RTV vodstvo ni posegalo v uredniško avtonomijo, ukinjalo oddaj in si podrejalo novinarjev. Kar se je do nedavnega izvajalo na RTV, je primer slabe politike, ki jo je bilo treba upravičeno prekiniti. Težava torej ni bila, da je bilo takratno vodstvo politično opredeljeno, temveč njihova politična usmeritev, ki ni sovpadala s spoštovanjem novinarskih standardov in avtonomije.

Slabe razmere na RTV bi lahko vlada sama izboljšala z imenovanjem dobrih kadrov, pa je to odgovornost raje prenesla na nevladne organizacije. Vlada je svojo potezo predstavljala kot odgovorno dejanje politike, ki se prostovoljno odpoveduje vplivu na najpomembnejši slovenski medij, a je s tem sočasno potrdila skeptičnost javnosti. Če politiki ne zaupajo sebi, kako jim lahko mi?

Umik politike iz RTV ni nujno rešitev za izboljšanje razmer. Politika je bila v vodilnih organih vedno prisotna in vedno bo, ne glede na to, kdo je imenoval njihove člane. Za izboljšanje razmer na RTV je zato potrebna ravno dobra politika, usmerjena v dobrobit zaposlenih in novinarskih vsebin, ki bodo dobro obveščale javnost in s tem izpolnjevale svoje poslanstvo. Fokus ne sme biti na odmiku ali odpravi politike ampak na njenem izboljšanju in povrnitvi zaupanja vanjo, tega pa vlada v primeru RTV ni upravičila.

TUDI ŠTUDENTI ŽELIMO JESTI ZDRAVO

Špela Ferlin

S prvim januarjem je začel veljati zakon za urejanje položaja študentov, ki je med drugim prinesel zvišanje subvencije za študentsko prehrano z 2,82 evra na 3,5 evra. Študentje so bili ob predlogu za zvišanje navdušeni, saj so pričakovali, da bodo z zvišanjem subvencije plačevali manj, a so zaradi dviga najvišje vrednosti doplačila obroka s 7 na 9 evrov morali plačevati še več. S prvim marcem se je subvencija sicer zvišala še za 38 centov in tako zdaj znaša 3,86 evrov.

Kar nekaj ponudnikov je študentom obroke, kot so sendviči, tortilje in solate, ponujalo popolnoma brezplačno, le ob predložitvi študentskega bona, kar je pomenilo, da je študent dnevno lahko prihranil denar, ki bi ga porabil za enega od treh nujno potrebnih obrokov. Tega zdaj ne more več, saj je večina ponudnikov, ki so nudili obrok brez doplačila, zvišala ceno. Študenti Fakultete za družbene vede so si v kavarni Aula pred spremembo lahko privoščili tortilje in sendviče brez doplačila, zdaj pa morajo zanje odšteti 64 centov, skupna vrednost enega sendviča tako znaša štiri evre in pol.

Pred nekaj leti je pristojno ministrstvo sprejelo dodatne omejitve študentskih bonov, ki so jih upravičili s poudarjanjem, kot sta »zaužitje kosila po 20. uri je v nasprotju z zdravim načinom življenja« in »koriščenje dnevnega in večernega obroka je odklon od zdravega načina prehranjevanja.« Iz utemeljitev, ki jih je ministrstvo navajalo v preteklih letih, je mogoče razbrati, da študentske obroke dojema zgolj kot breme ne pa rešitev.

Boni so izjemno pomembni predvsem za mlade, ki prihajajo iz finančno ogroženih okolij, saj stroški študija zanje kljub številnim subvencijam in študentskemu delu niso majhni. Študent, ki živi v študentskem domu, zanj plačuje približno 150 evrov mesečno; če vsak dan z bonom unovči le en obrok, za katerega mora povprečno odšteti 3,5 evra, se njegovi stroški povzpnejo že na 250 evrov. Za mnoge študente je takšno finančno breme enostavno preveliko, zato se vedno pogosteje zatekajo k študentskemu delu, s čimer lahko sčasoma začne trpeti njihov študij, splošne finančne situacije pa si ne izboljšajo.

Študentska prehrana pa ni problematična le s finančnega vidika, težave lahko vidimo tudi v hranilni sestavi obrokov, ki naj bi v teoriji predstavljali kakovosten vir vitaminov, beljakovin in ogljikovih hidratov, kar pa upošteva le manjši del ponudnikov. Prav tako je priporočljivo, da je vsaj en obrok na dan topel. Sistem prehrane je tudi izjemno diskriminatoren do študentov s kroničnimi in neozdravljivimi zdravstvenimi težavami. Tu gre predvsem za študente, ki se morajo zaradi na primer celiakije, kroničnih bolezni, alergij ali intoleranc strogo izogibati določenim sestavinam v hrani.

Študentska organizacija je v preteklih letih preveč popuščala ponudnikom, od katerih jih veliko sistem zgolj izkorišča. V veliko primerih študentom celokupno zaračunajo več kot rednim strankam, kljub temu pa so študenti obravnavani kot drugorazredne stranke, kar, kot so že večkrat poročali študenti, ponekod prikazuje z manjšimi porcijami in nevljudno postrežbo.

Na spremembe vrednosti subvencije so se ostro odzvali v poslanskem klubu Glas, pri katerem so s projektom »študentske menze« na resnost situacije opozorili v obliki brezplačnih obrokov, ki so jih sami pripravili na dvoriščih treh ljubljanskih fakultet. Študentske menze, ki bi vsem zagotavljale en brezplačen obrok dnevno, bi rešile problematiko na najenostavnejši način, ki bi zmanjšal razlike med študenti in povečal zaupanje v smiselnost zagotavljanja študentske prehrane.

Vlada je sicer z zadnjim dvigom subvencije poskrbela, da se je cena obrokov nekoliko znižala, napovedali pa so tudi, da se bo subvencija zvišala še za en evro, a to v času, ko so cene hrane vedno višje, preprosto ni rešitev. Ponudniki bodo kljub višji subvenciji še vedno želeli izigrati sistem in do prejema novih omejitev najvišje cene obroka te preprosto zviševali in to počeli, dokler ne bo za študente ceneje jesti brez bona, ali pa da ponudnikov ne bodo več obiskovali in bodo tako ti primorani izstopiti iz sistema.

O MINUTAH IN BISTVU

Teodora Cvetković

Kdaj se v nas prebudi rdeča lučka, ki nam pove, da to, kar počnemo za dosego določenega cilja, vendarle nima smisla? To je vprašanje, ki se poraja ob ogledu srbskega filma *Golgeter* (2022). Na Festivalu kratkega filma (Fekk 2023) v Ljubljani v konkurenci *Bal I* pod vedrim nebom poletnega kina Slovenske kinoteke na Metelkovi, je režiser **Ivan Stojiljković** odprl teme za pogovor predvsem o spolni zlorabi, pa tudi moralnih vrednotah.

Film se začne s citatom **David** **Beckhama**: »Soj žarometov bo vedno usmerjen name, vendar je to nekaj, s čimer se z leti učim živeti.« Ta izjava je povzročila glasen smeh občinstva, dokler nismo zaslutili, kakšen preobrat nas čaka v naslednjih 18 minutah. Z likom, ki ga igra Pavle Mensur, nas režiser popelje skozi zgodbo, v kateri mladi nogometaš svojega trenerja javno obtoži spolnega nadlegovanja. Nikola je deležen podpore družine, ki je odločena dokazati nedolžnost svojega otroka. Lahkoverno mu verjamemo tudi gledalci, vse do ključnega prizora v kopalnici, kjer se Nikola z ovalnim predmetom poškoduje, za kar obtoži svojega trenerja, ker mu ni dovolil igrati na tekmah. Do takrat pa nas režiser s počasnim tempom filma in monotonimi kadri spoznava z ustaljenostjo province, nogometnimi igrišči, slabimi dialogi, nas utaplja v njih in mojstrsko pripravi na vrhunec filma. Z upodabljanjem prostora, v katerem Nikola živi, kjer prevladujejo mračne izprane barve, nedokončane fasade hiš, ki služijo metanju žoge, in igrišča, polna sivine, prejudicira razloge za njegovo odločitev, ki kažejo na to, da želi več od te sivine. V prizoru, v katerem želi Nikola za vsako ceno dokazati, da se je zloraba res zgodila, izstopa igra Pavleta Mensurja, ki nas potegne v vrtinec bolečine in nam pričara prostor, v katerem se prizor dogaja. Na spranih modrozelenih ploščicah kopalnice se razlegajo kriki in boleča obrazna mimika, ki skupaj ustvarjajo vzdušje neke zvočne in slikovne popačenosti. V teh sekundah kričanja, ki so trajale precej dlje, se zdi, da Mensur uspešno brani svoj lik in na trenutke opravičuje svojo odločitev, da pobegne izven zidov obupa. Da se ni pokesal, zelo nazorno pojasni zadnji prizor na začetku nogometne tekme, na kateri Nikola tokrat igra. Z neposrednim pogledom v kamero nas nagovori in nam da vedeti, da mu ni žal. S pogledom, ki nam pove, da mu je vseeno, če ga obsojamo, saj ve, da bo soj žarometov vedno usmerjen vanj. Takrat se ni nihče smejal.

Kar me pri kratkih filmih fascinira, hkrati pa vsakokrat skrbi, je vprašanje, ali bo režiserju v približno 20 minutah uspelo doseči vse, kar si je zamislil. Da bi bil odgovor pritrdilen, mora biti na njegovi strani uporaba filmske govornice. Na Stojiljkovičevi je zagotovo bila. Priča tega je v prvi vrsti že omenjena igra igralske zasedbe, v kateri so poleg Mensurja še **Dejan Cicmilović**, **Sena Đorović**, **Ivan Vučković**, **Aleksandar Đinđić** in **Igor Filipović**, ki v celoti pričara atmosfero miselnosti nerazvitega mesta, v katerem fant sanja o uspehu. Medtem tudi dialogi med Nikolo in psihologom, ki so sestavljeni iz preprostih stavkov, kot je »Kako si danes?«, dobijo konotacijo absurda in s tem ustvarijo humorno noto v tako resni temi. Kratke forme lahko prebudijo strast, ki gledalca prepriča, da je vsako zgodbo mogoče oživeti v 20 minutah, če režiser pozna vsak delček kompleksnega sistema, ki se imenuje filmska govorica. Četudi je Stojiljković v tem filmu mojstrsko izpeljal temo, ki zasluži formo celovečernega filma, film ni uspešen zaradi tega, temveč zaradi zelo abstraktnega in preprostega razloga: čustev, ustvarjenih s smehom in bolečino, ki jih film uspe vzbuditi v tako kratkem času.

PIROVA ZMAGA FEMINIZMA

Tjaša Lorbek

Obetal je filmski spektakel in malodane feministično revolucijo. Velik proračun, priznana režiserka in spektakularna igralska zasedba – kaj bi lahko šlo pri filmu *Barbie* sploh narobe? Morda so bila pričakovanja preprosto prevelika ali pa, kar je bolj možno, tisočletja globoko zakoreninjenega patriarhata ni mogoče razrešiti v uro in pol dolgi hollywoodski produkciji.

Dati glas *Barbie* je nehvaležen izziv. Ker je lik *Barbie* prvenstveno vizualen in ker v svojih 64 letih obstoja z izjemo otroških animiranih filmov ni mogla povedati veliko, je lahko njena zgodba karkoli. Razen nekaj osnovnih premis, kot sta denimo opolnomočenje žensk in enakopravnost spolov, je imela režiserka **Greta Gerwig** torej dokaj proste roke. Na začetku filma nas uvede v *Barbieland*, rožnat svet prijateljstva, lepote, domišljije, vsega dobrega. Scenografija in teatralni ter plesni vložki so v tem delu filma mojstrsko izpeljani. Vizualije so velikopotezne, občutek režiserke za podrobnosti pa neverjeten. Od tega, kako lutkovsko se igralci gibljejo, do tega, da so liki dejanske *Barbikes*, ki jih je *Mattel* tudi proizvajal: nič ni prepuščeno naključju.

Rožnato idilo prekine njena nenadna in neobičajna eksistencialna kriza, s katero se mora *Barbie* spopasti v resničnem svetu. Zgodba nas tja povede z zelo gledljivim pripovedovalskim tokom in prepričljivo igro tako glavnih kot stranskih igralcev. Slednjih je v filmu sicer veliko, a je igralska zasedba ne glede na velikost posameznih vlog ena najsvetlejših točk filma. Najboljši vtis pa vsekakor pustijo scenaristično močni komični vložki in pikre izjave ali mešanica obeh: »Sem moški brez moči. Ali to pomeni, da sem ženska?«

Glede na obetaven začetek gledalec pričakuje, da bo rešitev enako kompleksna in izvirna, kot težave glavne junakinje. Osrednji zaplet, ki ga lahko v grobem opišemo kot patriarhalno revolucijo v poprej skoraj izključno žensko vodeni družbi, pa je tisti, katerega razplet določi, ali bodo gledalci iz kina odšli presunjeni ali razočarani. A tehnična se je, vsaj pri meni, nagnila bolj v prid drugi možnosti.

Do treh četrtin filma ni veliko za pripomniti. Takrat pa se zazdi, kot da bi *Greti Gerwig* zmanjkalo časa, idej ali obojega za to, da film zaključi enako kakovostno, kot ga je začela. Razrešitev je banalna, malodane cinična: zatiranje se da rešiti s solzavim govorom, medtem ko se da moške kot sovražnike premagati z igranjem na karto njihovega ljubosumja in agresije. Zaključek ima priokus otroškega filma, spolne stereotipe pa, namesto da bi jih rušil, le še pogloblja. Vsa dobra sporočila, ki so bila doslej povedana, izvedenijo.

Če je bil to poskus satire, potem ni bil preveč uspešen, saj se povprečnemu gledalcu zdi, da je bistvo filma petično maščevanje nad moškimi; to, da jih preprosto postavimo v podrejen položaj, v kakršnem smo bile ženske stoletja, in rečemo: glejte, to je feminizem, zmagale smo. A nismo. Če poskušamo zatiranje žensk ustaviti tako, da vse slabo, kar je bilo storjeno ženskam, preprosto storimo moškim, potem nismo nič boljši od zatirancev.

Resnični svet *Kena* pokvari, *Barbie* pa kot ženska prileti na realna tla. Koncept je precej pesimističen in ciničen in če bi *Gerwig* pri tem podtonu tudi vztrajala – torej da realni svet ni *Barbieland* – in ponudila realno rešitev, torej ne banalne poenostavljene v obliki navdihujočega govora, ki v resničnem življenju ne bi imel nobenega učinka, bi bil film dober od začetka do konca. Sedaj je vrhunec žal to, da ženske (*Barbikes*) nadvladajo moške (*Kene*), ki morajo še naprej ostati tam, kamor spadajo, torej ob bok ženski, še vedno brezupno zaljubljeni in obupno nesamostojni. Zveni znano?

Ne, to ne bi smel biti smisel. Proti čistemu koncu se sicer začne nakazovati, da je tudi *Ken* akter, vreden svoje zgodbe in ima intrinzično vrednost onkraj tega, da se prodaja v paketu skupaj z *Barbie*. Toda ali je bila za to potrebna ura in pol omalovaževanja? Sporočilo je dvoumno: lahko si karkoli želiš biti in vreden boš enako – razen če si *Ken*, potem si pač »le« *Ken*. Četudi se je verjetno večina žensk v enem ali drugem trenutku življenja in svetovne zgodovine počutila točno tako, le da so bile spolne vloge zamenjane, bi bilo smiselno narativno spremeniti, izboljšati, sporočiti, da nihče ni boljši od nikogar; predstaviti različico feminizma, ki deluje skupaj z moškimi in ne navkljub njim. Ali ni to navsezadnje tudi cilj?